

ПАЭЗІЯ Х НАРОДАУ Х СВЕТУ

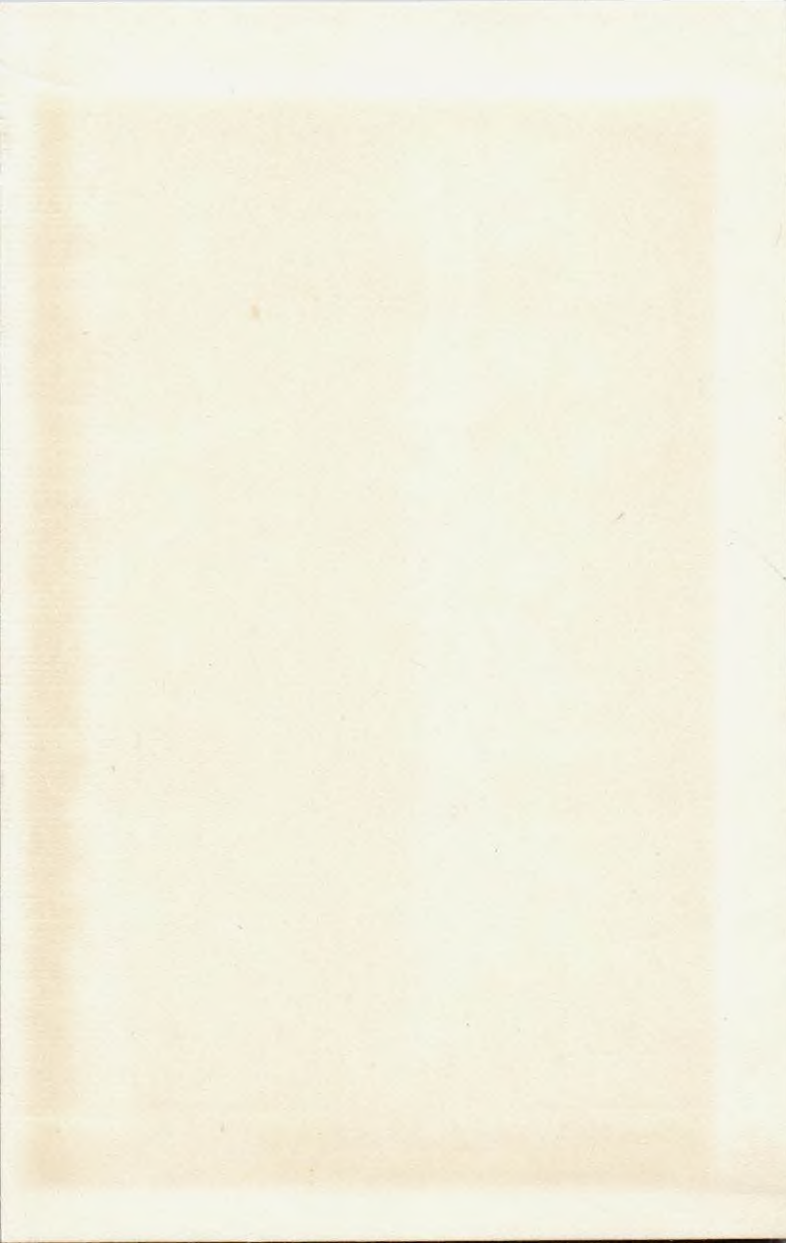

**ПОЛЬ
ВЕРЛЕН**

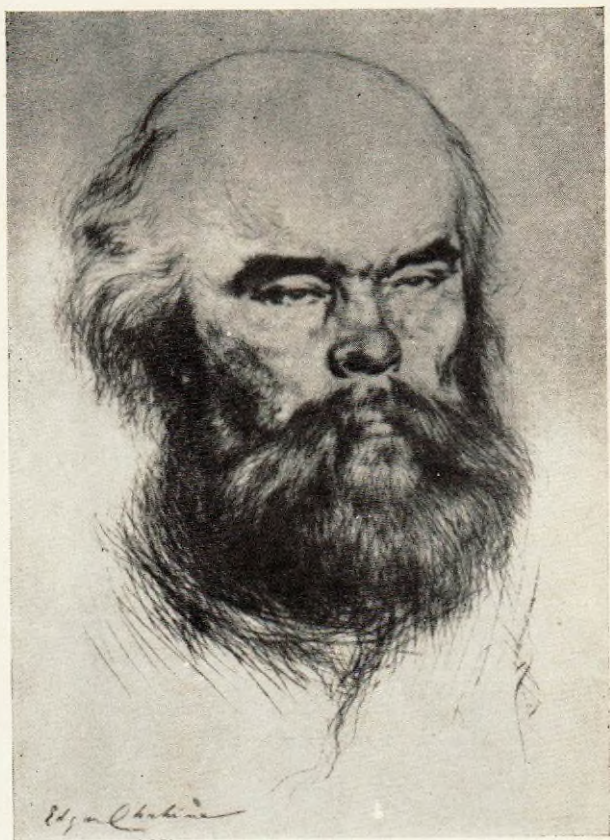
У МЕСЯЦАВЫМ ЗЯННІ

ПАЭЗІЯ X НАРОДАЎ X СВЕТУ

Поль Верлен (1844—1896). Маст. Эдгар Шакін.

ПОЛЬ ВЕРЛЕН

У МЕСЯЦАВЫМ ЗЗЯННІ

ВЫБРАНАЕ

*Укладанне, пераклад і заўвагі
Алега Лойкі*

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1974

В 33
И (Франц.)

В $\frac{70404-164}{М 302(05)-74}$ 140-74

© Переклад на беларускую мову.
Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1974 г.

ПАЭТЫЧНАЯ МУЗА ВЕРЛЕНА

Асобнай кнігай вершы Поля Верлена на беларускай мове выходзяць упершыню. Думаецца, што ўжо само гэта выкліча цікавасць да кнігі аднаго з найвялікшых лірыкаў новага часу, які, паводле слоў А. В. Луначарскага, даў сусветнай лірыцы «нямала сапраўдных шэдэўраў, якія па свайму майстэрству належаць да найпрыгажэйшага, што толькі моваю чалавечаю было калі створана».

Надзвычай складаны быў лёс Верлена. Усё сваё жыццё, акружаны нянавісцю сучаснага яму грамадства, Верлен сумаваў па прыгажосці цялеснай і чысціні духоўнай. Уся яго творчасць была праклёнам грамадскаму ладу. Гэтага, на жаль, не заўважылі яго сучаснікі — яны бачылі ў ім толькі паэта-песіміста і абвясцілі яго пачынальнікам дэкадэнцкага мастацтва.

Жывыя і зусім бяспрэчныя для нас сведчанні рэвалюцыйнага абурэння Верлена былі прыглушаны пры яго жыцці, а наступныя пакаленні, ігнаруючы іх, ізалюючы паэта ад грамадства, разглядалі Верлена як чыста індывідуалістычнага, камернага паэта.

Сапраўды, пранікнёны лірызм, адзначаны тонкай музычнасцю і вобразнасцю, гэтая адметная рыса сталай паэзіі Верлена, нярэдка спалучаецца ў яго з матывамі смутку, адчаю і рэлігійнай містыкі. Аднак мы ведаем і другога Верлена, у паэзіі якога гучаць сацыяльныя матывы, адчуваецца глыбокая незадаволенасць

буржуазнай рэчаіснасцю, ярка выяўляецца нянавісць да тлустага, самазадаволенага мяшчанства.

Ужо ў маладосці Верлен прытрымліваўся рэспубліканскіх поглядаў, верыў у ідэалы свабоды, роўнасці, братэрства. У гады Другой імперыі ён супрацоўнічаў з апазіцыйным друкам, выступаў з антыбанапартысцкімі вершамі. У дні Парыжскай камуны Верлен, нягледзячы на забарону версальскіх улад, служыць Камуне, загадваючы бюро прэсы парыжскай ратушы.

У эміграцыі, у Лондане, Верлен падтрымліваў сяброўскія сувязі з камунарамі-эмігрантамі, наведваў іх сходы і літаратурныя вечары. Рэакцыя пастаянна цкавала паэта. З 1872 да 1882 года Верлен не змог апублікаваць у афіцыйным перыядычным друку ні аднаго верша, пра яго не было надрукавана ніводнай рэцэнзіі. Ніхто не прыйшоў яму на дапамогу, калі яго заключылі ў турму ў бельгійскім горадзе Монсе за тое, што ён страляў у свайго сябра — вядомага французскага паэта-сімваліста Арцюра Рэмбо (прыкры эпізод з гісторыі іх увогуле дружалюбных адносін). Французскі ўрад не толькі не зрабіў адпаведнага дэмаршу, але, больш таго, атэставаў Верлена бельгійскім уладам як небяспечнага камунара.

Праўда, увесь гэты час светапогляд Поля Верлена заставаўся супярэчлівым. Пра гэта сведчыць, напрыклад, той факт, што ў адным і тым жа зборніку «Колісь і нядаўна» (1884) былі змешчаны цалкам процілеглыя творы — верш «Майстэрства паэзіі», які пазней стаў маніфэстам французскага сімвалізму, і блізкая да паэзіі Парыжскай камуны рэвалюцыйная паэма «Пераможаныя» (1867—1872).

Сёння, амаль праз 80 гадоў пасля смерці Верлена, перад намі паўстае парадаксальнае гістарычнае аблічча паэта: мы бачым яго ва ўсёй велічы паэтычнага таленту і ў той жа час ва ўсёй складанасці і супярэчлівасці яго светапогляду.

У паэзіі Верлена адлюстраваліся яго пошукі сапраўднай творчай свабоды ад мяшчанскага дабрабыту, ад агульнапрынятых норм буржуазнай маралі. Паэт усёй душой вітаў Парыжскую камуну, а пасля яе разгрому спрабаваў знайсці заспакаенне ў свабоднай гульні фантазіі, у каханні, у бадзяжніцтве, нарэшце, у рэлігійным паслушэнстве. Галеча, хваробы, цяжкая сямейная драма, алкагалізм — усё гэта паступова разбурала талент Верлена. Смерць яго як паэта настала раней за фізічную смерць.

Творчасць Поля Верлена — гэта паэтычная гісторыя яго мяцежнай душы, разгубленай ад удараў рэакцыі, ахопленай смуткам і адчаем. Трагічнасць светаўспрымання звязана ў Верлена перш за ўсё з трагічным абліччам яго эпохі.

У той жа час творчасць Верлена — гэта і лірычны свет чалавека яго часу. Хоць гістарычныя падзеі эпохі (франка-пруская вайна, Парыжская камуна, рост палітычнай актыўнасці рабочага класа і г. д.) амаль не знайшлі непасрэднага адлюстравання ў яго творах, аднак яны ўсё ж выяўляюць унутранае, інтымнае жыццё сучасніка Парыжскай камуны, чалавека, які жыў у змрочную пару рэакцыі 70—90-х гадоў.

Першыя зборнікі вершаў Верлена былі далёкія ад сімвалізму. У іх адчуваецца ўплыў парнаскай школы, якую ўзначальваў Леконт дэ Ліль, і асабліва Шарля Бадлера. Гэта датычыць, у прыватнасці, ранняга, юнацкага зборніка «Сатурнаўскія вершы» (1866). Але ўжо ў гэтым зборніку, прасякнутым песімізмам і адзначаным культам яснай і дакладнай паэтычнай формы (што было характэрна для парнасцаў), узнікаюць і новыя матывы, якія вызначаць напрамак далейшага развіцця паэзіі Верлена, стануць характэрнымі для яго сталай і позняй творчасці, — мудрагелістасць вобразаў, музычнасць, напеўнасць, глухое, невыразнае гучанне,

пачуццё неакрэсленай, але шчырай і натуральнай меланхоліі («Разгубленаць», «Асенняя песня»).

«Шыкоўныя святы» (1869) — своеасаблівая калекцыя паэтычных замалёвак, якія паказваюць вытанчаныя забавы кавалераў і дам XVIII стагоддзя. Персанажы твораў гэтага зборніка не жывуць у рэальным свеце. Іх вобразы паўстаюць перад намі як вольная гульня фантазіі паэта — палонніка вялікага французскага мастака Антуана Вато.

У зборніку «Добрая песня» (1870) Верлен расказаў пра сваё палкае і нясмелае каханне да Мацільды Матэ, сваёй нявесты і будучай жонкі, пра каханне, якое, на жаль, было нешчаслівае. Вершам гэтага зборніка ўласцівы прастата, шчырасць, іх паэтычная мова набліжаецца часам да простага гутаркі, лірычная атмасфера надзвычай празрыстая, сардэчная, лірызм поўны тонкіх псіхалагічных нюансаў.

У гады рэакцыі Верлену ўдалося выдаць толькі адзін зборнік — «Рамансы без слоў» (1874), у які ўвайшлі вершы, напісаныя ў 1872—1873 гадах. Гэты зборнік — самы значны па сваёй мастацкай вартасці, не заўважаны сучаснай паэту літаратурнай крытыкай, толькі пасля быў падняты на шчыт сімвалістамі. «Добрая песня», «Рамансы без слоў» — вышэйшае паэтычнае дасягненне Поля Верлена.

Паэт не імкнуўся да цэласнага, сінтэтычнага адлюстравання рэальнага свету. У яго вершах амаль няма падзей. Ён быццам свядома адварочваўся ад іх, каб звярнуцца да свайго сэрца. Уяўнае жыццё ў паэзіі ён выказаў як самастойнае рэальнае жыццё.

Музычнасць і маляўнічасць бачання свету набываюць і самастойную форму. Няма ні прадметаў, ні пачуццяў, ні знешняга аб'ектыўнага свету — ёсць толькі музыка, якая ўзнікае ў душы паэта, ёсць слова, здольнае перадаць гэтую музыку ў сваім рытме і сваёй афарбоўцы.

Нават прырода, імпрэсіянісцкія пейзажы Верлена былі па сутнасці пейзажамі яго душы. Перад намі не карціны і галасы прыроды, а свет адчуванняў і перажыванняў самага паэта. Усе верленаўскія рэаліі: дрэва, ліст на ім, кропля дажджу — як бы выпраменьваюць ледзь чутны гук. Гукі зліваюцца ў музычным руху верша, кожнае слова робіцца потай. Усе разам яны ўтвараюць музыку паэтычнага свету Верлена.

У 1881 годзе Верлен выдаў кнігу вершаў, прасякнутых рэлігійным духам, — «Мудрасць». Турэмным свяшчэннікам удалося на нейкі час прывесці паэта да веры ў хрысціянскага, каталіцкага бога. Але як не скавала яго цалкам сімвалісцкая тэорыя, так не звязала яго да канца і рэлігія. У пачатку 80-х гадоў ён зразумеў, што рэлігія не адпавядае яго перакананням.

Поль Верлен не стварыў сваёй уласнай паэтычнай тэорыі. Праўда, ён напісаў верш «Майстэрства паэзіі», які ўяўляе сабой нешта накшталт пароды на аднайменны твор тэарэтыка французскага класіцызму Буало з яго строгімі правіламі. Але сам Верлен не надаваў «Майстэрству паэзіі» значэння літаратурнага маніфеста. Тут усё не адпавядае сцверджанням Буало. Калі для Буало на першым месцы сэнс, дакладнасць, яснасць, то для Верлена — неакрэсленасць, невыразнасць, музычнасць.

Сам Верлен захоўваў традыцыйныя памеры і рыфму, разам з Малармэ і Рэмбо ён збярог савет — гэту класічную форму французскай паэзіі. У той жа час у «Майстэрстве паэзіі» ён, заклікаючы выгнаць з паэзіі абстрактнае красамоўства і рыторыку, аб'явіў вайну традыцыйнай рыфме як пустой забаўцы. Магчыма, таму «Майстэрству паэзіі» было суджана нечакана стаць маніфестам малодшага пакалення французскіх сімвалістаў. У канцы XIX стагоддзя адбываецца разняволенне верша, уваходзіць у моду верлібр, і «праклятыя паэты» назвалі Поля Верлена сваім родапачы-

нальнікам. Пасля смерці Леконта дэ Ліля Верлен быў абраны «каралём французскіх паэтаў». Больш таго, ён быў абвешчаны правадыром школы дэкадэнтаў, хоць сам Верлен гаварыў, што лічыць гэта слова бязглуздым і ніяк не стасоўным да азначэння паэтычнай практыкі яго маладых сяброў.

У гісторыі літаратуры роля Поля Верлена выключна вялікая. Ён узбагаціў французскую і сусветную лірыку разнастайнымі адценнямі перажыванняў і пачуццяў, надаў вершу тонкую музычнасць (праўда, нярэдка за кошт недакладнасці сэнсу).

«Адзін з самых суб'ектыўных паэтаў, якіх толькі памятае гісторыя літаратуры» (В. Я. Брусаў), Верлен быў бліжэй да пачуццяў простых людзей, чым Рэмбо і Малармэ; яго паэзія, у якой ён раскрываў усё самае цудоўнае і самае горкае ў сваёй душы,— больш шчырая і лірычная. Лірыка Верлена і сёння па чысціні, непасрэднасці, шчырасці не мае сабе роўнай на французскай мове. Па словах А. М. Горкага, «Верлен быў больш зразумелы і просты, чым яго вучні; у яго заўсёды меланхалічных і акрыленых глыбокай тугой вершах быў ясна чуцен крык адчаю, боль чулівай і пашчотнай душы, якая прагне святла, прагне чысціні, шукае бога і не знаходзіць, хоча любіць людзей і не можа».

БАРЫС МІЦКЕВІЧ

Са зборніка
„САТУРНАЎСКІЯ ВЕРШЫ“
1866

Меланхолія

Эрнэсту Буцье

I РЭЗІГНАЦЫЯ

Як сніў, як трызніў колісь я, малы,
Раскошай, пыхай Персіі, Непала,
Палацамі цара Сарданапала:
Там вежы ў золаце, у серабры — сталы,
Звон лютняў, водар льюць парфумы, крэмы,
Як рай душы — бясконцыя гарэмы!..

Цяпер жыццём сцябаны, не юнак,
Больш ціхі, па-ранейшаму гарачы,
Кілзаць красу пачуццяў мушу ў плачы,
Сам не зракаючыся іх, аднак.

Хай веліч пакідае мой ляжак,
Падліз, падлюг прэч спачуванні, плачы!..
Красуняў ненавіджу шык лядачы,
Прыблізнасьць рыфм, абачлівасць служак.

II NEVERMORE

Успамін, успамін, чаго хочаш, скажы?..
Вырай, небам астылым ляці, не кружы
Тут, дзе промні канаюць ля рыжай мяжы
І рудзеюць лясы ў прадчуванні імжы.

А тады ўдвух у мару адну мы ішлі,
Вецер думкі абвейваў, сляды на раллі,
Павярнулася — вочы трывогай гулі:
«Найшчасліўшы твой дзень быў, прызнайся, калі?..»

Голас звонкі, як ласка анёльская, люб,
Таямнічай усмешкаю стыў каля губ.
Цалаваў я набожна рукі белізму.

І п'яніла ізноўку пралескаў духмень
І прыгожае першае «так», што ў вясну
З вуснаў мілых зляцела ў далёкі той дзень!..

III ПРАЗ ТРЫ ГАДЫ

Весніц вузкіх арэлі ўзрышелі ледзь-ледзь...
Зноў прайсціся зайшоў я ў маленькі садок,
Кветкі ціха світалі, віталі здалёк,
Як вільготныя іскры, якім больш не тлець.

Нібы колісь было ўсё: альтанкі павець,
Крэслы два, вінаграду буяны паўзмрок,
Срэбны шолах фантана, прыглушаны крок
Пад асінай, што вечна павінна трымцець.

Як раней, ружы ззялі вакол, як раней,
Пакалыхваў пагарду лілей санцавей,
Жаўрукі заляталі — знаёмыя ўсе.

І стаяў бюст Веледы ўсё так, як тады:
Гіне душчыўся на кволай высокай красе
У прэсным, пошлым дурмане глухой рэзеды.

IV ЖАДАНИЕ

Каханкі першыя — шчаслівая пара!..
Вачэй блакіты, россып залацістых кос,
Грудзей пялёсткавая бель, між чыстых рос
Наіўнай ласкі бязлівая зара!..

Як вы далёка ўжо, даверлівасць віра
Сяброў вясёлых, шчырасці шырокі плёс —
Няма!.. Сплылі чарнотай зім агідных, слёз,
Вітае жальбай весніх колераў ігра!..

Адзін я сёння, у паныласці адзін,
Панылы і халодны, халадней ільдзін,
Збыты богам і людзямі сірата.

О, як пабольшала б і ласкі і цяпла,
Калі б вы зноў, само здзіўленне, дабрата,
Мне, як дзіцю, краналі вуснамі чала!..

V СТОМА

A batallas de amor campo de pluma.

Gongora

Для ласкі ўсё, для ласкі і для ласкі!..
Чароўная, сцішай крыху парывы,
Пакінь галавакружныя абрывы,
Нібы сястра, туліся без падказкі.

У стоме, у паўсне, пакуль мы жывы,
Дыханнем закалыхвай травы, краскі.
Абдымкаў шал, трасуха папуаскі,
Вышэй вас пацалунак, нат ілжывы!..

Ды ў сэрцы тваім добрым, кажаш ты мне,
Запал здзічалы вось-вось звонам грывне!..
Нацешвацца давай яму, нягодзе!..

Чало ў чало, рука ў руцэ, спрасоння,
Каб клятвы заўтра рваць, клянися сёння,
І плачма, покі сонца не на ўсходзе!..

VI МАРА

Як часта дзіўнай марай я праняты
Пра незнаёмку, што мяне кахае,
Што кожны раз і тая і не тая
У каханні, разуменні сноў і страты.

Калі я зразуметы, я — багаты,
Відушча ўсё, празорліва страчаю:
Яна ж адна халодны пот адчаю
З чала змахнуць умее ў плачы сцятым.

Русявая, брунетка?.. Усё роўна...
Імя?..— Адно я помню: гук чароўны
І дарагі, як друг, што болей не жыве.

Пагляд яе — бы ў статуяў забытых,
А голас — ціхі, строгі — з далечы плыве
Трымценнем галасоў даўно забытых.

VII АДНОЙ З ПРЫГАЖЭЙШЫХ

Вам вершы гэтыя з гаючае красы
Воч вашых, што зіхцяць і плачуць ласкай мар,
З душы харошай вашай, светлай, як янтар,—
Вам вершы гэтыя са слёз, чысцей расы.

О, вырвацца б з агіднай паласы,
Вар'яцкі, здрадны, неадступны збыць кашмар,
Не множыліся б воўча зграі хмар
І не сцякалі б кроўю на лясы!..

Як мучуся, як мучуся я,— божа мой!..
Так выганяны з раю не стагнаў Адам,
Як я, знясілены жыццём, нібы турмой!..

Турботы ж, любая, што лёс палучваў вам,
Выпырхваюць, як ластаўкі ў цяпло нябёс
Пасляпаўдзённым часам з вераснёвых лоз.

VIII ТРЫВОГА

Не здзівіш нівай плоднаю, прырода,
Ні рэхам, збуджаным жалейкай у бары,
Ні пышным бляскам ранішняй зары,
Ні смутнай урачыстасцю заходаў.

Мне смех з людзей, з мастацтва, песняў, одаў,
Святынь Элады, веж гатычных угары —
У пустцы неба; і гляджу на цвінтары
На добрых, злых аднолькава заўсёды.

Не веру ў бога, адракаюся, тапчу
Усе догмы вашыя, насмешна рагачу
З Каханя — старажытных казак досыць.

Дазвольце жыць, таіць смяротны страх,
Як брыг, які, як забаўку, адносіць
У мора, каб разбіць нарэшце ў пух і прах.

Живо. Маст. Лерміт. Луїрскі музей. (Да стар. 91).

Мец — радзіма паэта.

Афорты

Франсуа Капэ

I ПАРЫЖСКІЯ ЭСКІЗЫ

Бляск поўні, як абновы з цынку,
Па тупіках.
Дымоў слупы, дымкоў хусцінкі,
Спічастыя, пад імі каля даху дах.

Шарэе неба, хмара вісне,
Гром ураскот.
Прамоклы, вісклявата пісне,
Заенчыць дзіка напаўздохлы кот.

Платон, я, Фідзій валакітна
Ідзём з двара.
Нам, летуценнікам, блакітна
Падміргвае свяцельца ліхтара.

II КАШМАР

Прысніўся мне курган
І рыцар-ураган
У чорным, як груган.
Меч, шчыт, гатовы ў бой,
Меў рыцар той.

Бы вылецеў з балад,
Паміж палацаў, хат,
Між рэчак, гор, прысад,
З лясоў на абалонь
Ірваўся конь.—

Пурпурная спіна,
Без цугляў, бізуна,
Ляціць, як сатана,
Трасе лагі, лугі
Хрып злы, глухі.

Зацэніў коннік скронь,
Ды з воч яго — агонь,—
Баронь, божа, баронь! —
Б'е ўспышак сіль-імжа,
Нібы з ружжа.

Ляціць, як буралом,
Наўсторч, на карказлом,
Ускінутым крылом
Гудзе, нібы прашча,
Крыло плашча.

А з-пад плашча, з распор —
Голь белая рабёр,
Ног прывідных і шпор.
Смех. Зубы, як ліштва,—
Усе трыццаць два!

III НАДМОРСКАЕ

Звон трапёткі хваль —
Зыбу дробнага
І жалобнага
Бляску поўні жаль,

Аж пакуль прасцяг
Не завалачэ
І не рассячэ
Бліскавіц зігзаг.

Зноў дзевяты вал
Бераг рыне ўзяць
І равец і зяць
На аскале скал.

І дзе стыў спярша
Небакрай нямы,
Зарычаць грамы
Найпачварнейша.

IV ЭФЕКТ НОЧЫ

Ноч. І дождж. І маланка ўсё крэмзае, тне;
Блісне, гасне на шэрым нябёс палатне
Сілуэт веж гатычных, чарнота крыжоў...
Роўнядзь. Шыбенікі, скачанелыя ўжо.
Толькі глюгамі шарпаюць іх груганы,
Толькі джыгу цямрычную скачуць яны,
Пяты ж ім абгрызаюць жадобна ваўкі.
Навакол — хвошч, шыпшына густая. Лісткі
І шыпы нават пудка дрыжаць. Толькі зноў
Стража — дзвесце бліскучых калючых штыкоў —
Вунь трох вязняў вядзе: у радне, басанож,
Белі з твару ніяк не змывае ім дождж,
І зіхочуць штыкі між шыпшыны, хвашчу,
Скрыжаваныя з пасмамі ўлевы — дажджу.

У ДЗІВАЧНЫЯ

Ім сватам, братам чорт і бог,
На што ні глянуць, тое іх.
Вятры б ім толькі ўсіх дарог,
А болей скарбаў ніякіх.

Разумнік, той на іх у крык;
А дурань рызыцы іх рад;
Дзіця висоўвае язык,
Насмешкі чыніць гурт дзяўчат.

Гнюсы, паганцы, дзівакі...
У прыцемках яны, як рой
Няздзейсненых надзей, які
Азлён маной і мішурой.

Паганцы, дзівакі, гнюсы...
А грыфы здзеклівых гітар
Як сціснуць, вымкнуць галасы —
І сум, і бунт, і стоги ахвяр.

І гэта ў іх вачах — плач, смех,
Стуманены нудой шляхоў,
Любоў да абымшэлых вех
І ў прорвы зрынутых багоў!

Наперад жа, бадзяжны тлум,
Блукай, пракляты, памірай
На краі безданяў, як сум,
Якому недаступны рай!

Прырода нават хаўрусу
З людзьмі прыслужваць пачала —
Меланхалічную красу
Гардыні вашай гнаць з чала.

За багахульны помсціць жар
Вялікіх вашых дум і мар,—
Кладзе анафемай на твар
Раз'ятранасць вятроў і хмар.

Вас паляць спёкі, маразы,
Тнуць вашы целы да касцей,
Сярод лазы і дзеразы
Б'е ліхаманка ўсё часцей.

Забытыя — на струпе струп,
Адхінутыя — жыць не жыць?..
Касцісты ваш, халодны труп
Воўк згаладалы аббяжыць!..

Журботныя пейзажы

Катулу Мэнду

I ЗГАСАЛЬНЫЯ СОНЦЫ

Згасе праменне
У палях, ля аконца,
Ліе задуменне
Згасальнага сонца;
Маё захапленне
Кальша бясконца,
Забыўшы маленне
Згасальнага сонца.
А мары, як чары
У мядункавай слонцы,
Пльвуць па імшары
Да стромы, дзе сонцы,
Згасаючы ніца,
Сплываюць бясконца
Вялікасю Сонцаў,
Якім не спыніцца,

II СУТОННЕ МІСТЫЧНАГА ВЕЧАРА

І ўсё, што помню, і сутонне гэта
Гарыць-трымціць, як ветразь пурпуровы
Надзеі, што знікае, каб палета
Зноў выплыць з непаўторнае асновы,
Квітнець, як свет дзівосна каляровы
Вяргінь, лілей, цюльпанаў, чараквета,
Бязмэтна віцца і, як мараў мета,
П'яніць, кружыць раскошліва галовы,
Льючы дурман атрутна-адмысловы
Вяргінь, лілей, цюльпанаў, чараквета,
Пачуцці топячы і мудрасці размовы,
Малоць бясконцай млоснасцю нанова
І ўсё, што помню, і сутонне гэта.

III СЕНТЫМЕНТАЛЬНАЯ ПАГУЛЯНКА

Промнем спозненым тлее даль алей,
Ледзь калышацца бледны плёс лілей
Сярод цішы вод, дзе сцяной чарот,
Светлаты лілей белы карагод.
З'адзіночаны, сум нясу на плёс,
Ля стаўка іду, ля плакучых лоз,
Дзе рухомыя здані-туманы
Аж заходзяцца ад глухой маны
Крыкам, плачамі качак і драчоў,
Крылле ломячы паміж пнёў, карчоў,
Паміж тонкіх лоз, дзе свой боль нясу,
З'адзіночаны, ў ночы паласу,
Што ўжо сцелецца на лілеяў плёс,
Промень топячы, спознены, з нябёс
Там, дзе ціша вод, дзе сцяной чарот,
Светлаты лілей сумны карагод.

IV КЛАСІЧНАЯ НОЧ ВАЛЬПУРГІІ

Гэта — «Фаўст», але іншыя сцэна і лад,
Вакханальныя ў рытме ліхім галасы.
Уявіце сабе сад Ленотравы, сад,
Смешнаваты і поўны красы.

Плошчы — круглыя, ў цэнтры — фантанаў стажкі,
Струны — сцэжкі, на іх самых розных манер
Мармуровыя, з бронзы марскія бажкі
І сям-там статуэткі Венер;

Каштаны, дзюны кветак: вунь з ружаў адна,
Вунь цюльпаны, нарцысы, шыпына і глог,
А за імі — трыкутнікам ціс. І відна
Над усім гэтым поўня, як бог.

Поўнач выбіла, і разбудзіўся, паплыў
З нетраў парку працяжны, глухі, ціхі спеў,
Бы завёў хто «Тангейзера» сумны матыў,
Боль, што выліць калісь не паспеў;

Гукі дальніх ражкоў падільвалі пад сад;
У акордах — душы страх і ласкі пячаць,—
Як схмялелыя, доўга вялі неўпапад,
Ды вось паклічам звонкім гучаць.

І з'явіліся цені, плылі на святло
Ў апалінава-выцвілым зорак сяйве
Паміж голя зялёнага — вось яно, тло,
Сам Вато, прыснёны Рафэ!..

Пазліваліся з ценьмі зялёнымі дрэў
Знесіленне іх рухаў, адчай, поўны скрух.
Моўчкі мрамур, бліскучы, халодны, сустрэў
Танцаў іх запаволены рух.

А яны вар'яцелі ўсё болей... Хто вы —
Жальба, мукі мае, мой праклён на вякі,
Ці мо трызненне п'янай ушчэнт галавы,
Ці мо звыклыя мерцвякі?..

Ці яны, летуценнік, забойцы твае,
Насланнё скаргі, болю, тугі — усяго,
Што табе ачуняць аніяк не дае,
Смерць не гоніць з парога твайго?..

Хто яны, што яны?.. Напльваюць штоноч,
Карагод ведучы свой дрыготкі, ліхі,
Аж пакуль зараніца не выслепіць воч
І блакітам не лягуць шляхі.

Кліча толькі тады іх ражкоў плач назад
Пад зару, што шырэе ў бурштыне расы,
Застаецца адно сад Ленотравы, сад,
Смешнаваты і поўны красы.

V АСЕННЯЯ ПЕСНЯ

Лье стогны клён,
Виёл праклён,
                  Дзён млосць.
Боль, дакор,
Нудны хор —
                  Мой госць.

Удушна так,
Што смерць — знак
                  Удач.
Успомню дзень,
Былога цень —
                  Гне плач.

Слабы,— слупы
Пакут, жальбы
                  Лічу.
Пад ветру свіст,
Як мёртвы ліст,
                  Лячу.

VI ШАРАЯ ГАДЗІНА

Месяц чырвоны над нізкім туманам,
Нізкі туман карагодзіць над лугам,
Там, дзе чароты зялёным паўкругам
Глухнуць у крэкаце жаб несціханым.

Вейкі заплюшчылі зноўку лілеі;
Стрункія, стромкія, далечна ў полі,
Як таямнічыя знакі, таполі;
І светлячок па-над лозамі тлее;

Совы, разняўшы цяжэзныя крылы,
З прыцемкаў мякка вяслуюць і шэра;
Млечны Шлях пенячы, ціха Венера
Долу сыходзіць... Ноч наступіла.

VII САЛАВЕЙ

Бы стрывожаных выраяў крык жураўліны,
Наляцелі, б'юць клінам у сэрца ўспаміны,
Лістападам мігцяць на ліловым скрыжалі
Надламанага клёна над заваддзю Жалю,
Залатым лістападам над хваль задуменнем,
Над падмытым ракой пакручастым карэннем;
Наляцелі, ды з плоймай ліхіх нагавораў,
Прыгасае, аднак, буйны, гонкі іх пораў
Заспакоеным ветрыкам, рэхам рахманым
Паміж дрэў, захінутых гушчэзным туманам,
І не чутна, нарэшце, больш анічагуткі,—
Вы былі, не былі, плёткі, выдумкі, чуткі?! —
Ані гуку, нібы заняло ўсім дыханне,
Чую голас адзін толькі... О, знемаганне!..
Птушку Першай Любові сваёй толькі чую,
Нібы ў першыя дні, мне і сёння вяшчуе,
Бледны месяц ўрачыста ўзняла на паўсвета,
Задуменнасцю ночы астуджае лета
І калыша ў блакіце святочна, юнача
Задрыжалае дрэва і птушку, што плача.

Са зборніка
“ШЫКОЎНЫЯ СВЯТЫ”
1869

У МЕСЯЦАВЫМ ЗЯННІ

Твая душа — шыкоўных свят пейзаж,
На ім пад люжняў залатое гранне
Прыгожых масак сунецца кірмаш,
Спанылены ад пераапанання.

Яны ўслаўляюць на сумотны лад
Жыццё, непераможнае каханне,
Ды шчасцем не праменіць іх пагляд,
Зліваючыся з месяцавым зьяннем.

Яго святло і сумная краса
Трывожаць дрэвы, птушак летуценні.
Халодная аплача іх раса,
На мармуры фантачных пырскаў цені.

КЛІМЕНЕ

Містычнай баркаролай,
Без лішніх слоў вясёлай,
Чаруеш ты, бо вочы —
Колер ночы,

Бо голас твой дзівосны
Хвалюе, нібы вёсны,
Хістае дум пахілых
Небасхілы,

Бо слеш лядзінай
Рук белізной адзінай,
Бо шчырасць скрозь, заўсёды —
Вось твоей водар,

Бо ўся твая істота,
Як музыка-пяшчота
У анельскім німбе чыстым,
Прамяністым,

Рух кожны, чараў поўны...
Рытм сэрца мой няўлоўны,
Зладзь з імі, не забудзь
І вечнай будзь!..

НЯДБАЛЫЯ

- Наперакор усім заразам
Памром, калі вы згодны, разам?..
— О, прапанова з рэдкіх, значных...
- Хай з рэдкіх, ды харошых. Скроні
Заквецім, бы ў «Дэкамероне».
— Хі-хі!.. Каханак вы дзівачны!..
- Дзівачны?.. Можа... Ды каханак —
Пакліч адно мяне на ганак!..
Дык згода — разам паміраем?..
- Відаць, мастак вы і на жарты
І больш, чым у каханні, варты,
Ды мне жыццё здаецца раем...
- ... Калісьці так і Дарымена
З Цірсісам шчасна, задуменна
Праседжвалі ўсе ночы, ранкі,
- Ды як на кару, непапраўна
Адклалі мару ўмерці слаўна...
Хі-хі!.. Дзівачныя каханкі!..

КАЛАМБИНА

Ах, што за пяро!..
Пусціўся П'еро
    У тан,
Гарцуе бльхой,
Падмогай ліхой
    Каптан,

За ім Арлекін,
Што можа ўсім клін
    Падбіць,
Дурнявы Леандр,
Нябога Касандр
    Віць-віць.

«До-мі-фа-соль-ля!..
Тапцуюць каля
    Яе.
Бы льюць на іх вар,
Ды кожнага твар
    Пяе.

Зялёных вачэй —
Кашэчых ярчэй —
    Прыжмур:
«А ну, павярні,
На лапкі і ні
    Мур-мур!..
»

Вяртлявы падол,
Яны ж навакол,
    Як рой,
У суме, нудзе
Насустрач бядзе
    Старой.

Няўмольная, ўсім
Свет засціш ты ім,
Як дым,
Чаруеш здаля,
Каб здрадзіць пасля
Усім!

ПАЎГОЛАСАМ

Поўдзень спякотай змарыў,
Сцішыўся ў небе сасной,
Злучым кахання парыў
З мудрай яго цішынёй.

Душы, і сэрцы, і сны,
Шчырых пачуццяў экстаз
Хай, з калыханнем сасны
Зліўшыся, цішацца ўраз.

Вочы свае прызаплюшч,
Рукі скрыжуй у любві,
Усе пажаданні, як плюшч,
Сэрца прыспалага рві.

Хвалі пажоўклай травы,
Дай закалыхвацца ім
І рабаціць астравы
Кветнікаў тхненнем сваім.

А вечар з чорных дубоў
Долу спадзе між алей,
Нашы адчай і любоў
Выпевае салавей.

СЕНТЫМЕНТАЛЬНАЯ БЯСЕДА

Праз парк стары, струхлелы сад
Дзве постаці — туды, назад.

Пагаслы зрок, бяскроўнасць губ,
Глухавы шэпт пра цяжар згуб.

Праз парк стары, струхлелы сад
Дзве здані — з возіркам назад.

— Ты ў шчасці памятаеш нас?..

— Навошта ўспамінаць той час?..

— Ты сэрцам рвешся да мяне?..

Прысніць, пабачыць марыш?..— Не...

— Як?!. А было ж адно святло —

Да вуснаў вусны!..— Мо й было...

— А быў блакіт — бяскрай для крыл!..

— Няма ўжо. Чорны небасхіл...

Так ходзяць, ад людзей наўзбоч,

І толькі слухае іх ноч.

Са зборніка
„ДОБРАЯ ПЕСНЯ“
1870

* * *

Сонца ўстала ціхенька, цяпліць, залаціць
Лес жытнёвых сцяблін, што ў расінках трымціць,
А блакіт свежасць ночы не вып'е ніяк,
Выйдзі, глянь, паглядзі — проста так, проста так!..
Уздоўж рэчкі — прыжоўкля хвалі травы,
Між алейшын старых — сцэжка ўецца, равы.
А з тае стараны бусел — крылы ў расе —
Залацінку-саломінку ў дзюбе нясе,
І ляціць за ім цень яго ў люстры вады.
Вось і ўсё.

Летуценніку ж гэта заўжды
Разганяла няветля ветразі хмар,
Параджала ў душы пекнату светлых мар,
Калыхала ўспаміны, і вобраз яе
Яснай явай, якая зіхціць і пня,
Уставаў, прагу ласкі, жаданні будзіў
Мо камусьці на ўсмешку, камусьці на здзіў,
Што, нарэшце, знайшоў, што, нарэшце, ў душы
Ёсць заступнік-душа, што яны — спарышы.

Усе, што ёсць, красы адценні
 Яе шаснаццаць тояць год,
 Маленства сны, і летуценні,
 І дум нявінны карагод.

А воч анёлавья лункі,
 Таго не знаючы, яны
 Пра незямныя пацалункі
 Дзівосна абуджаюць сны.

А рук танючкіх даланяты,
 Якім у цяжар матылёк,
 Трымаюць — не ўцячэш дахаты,
 Не могучы ад іх здалёк.

І чысціні душы ў падмогу
 Дум пераконанасць яе,
 Што развідняе ёй дарогу
 Так, як святло душы пяе.

А дзе бязлітасна і тупа
 Спадзе насмешка плеткара,
 Яна ўсміхнецца любя, скуна,
 Як міласэрная сястра,

Зірне, і, можа, закахана,—
 Хто ведае?.. Не я ж, паэт,
 Што ля акна яе да рана
 Гатовы жабраваць прывет,

Быць песняй добрай ці благою!..
 Ды пра адно пасведчу тут:
 Мне соладка — за мітульгою
 Чаканняў піць пітво пакут.

Гэта — усмешка адчыньвала сенцы
Ў чэрвень, у ранак, у клопат мой чорны,—
Дзе ён?.. Адна у дзвях яна ўзорных
Ў шэра-зялёнай з фальбонкай сукенцы!..

Выбегла, лёгкая, зграбная, коле
Цёплай іроніяй, порсткая, смела —
Чуў я душой, што дагэтуль змрачнела,
Дыхаць красой яе стала паўколле;

Горыч знікала прад музыкай тонкай
Шчырай яе шчабятні далікатнай,
Прад дабратай нечуванай, стакратнай,
Прад весялосцю нестрыманай, гонкай.

І, як яна, я пабег па шалфеі,
Сам, нібы бунт, што быў тут жа стаптаны,
Каб, хваляваннем ушчэнт апантаны,
Вернападданнічаць зграбенькай феі.

Калі неба яснее, шырэе зара,
Пасля доўгай разлукі надзеяй гарыць,
Што не марна слыла заклінанняў пара,
Што зноў поўніцай будзе лёс шчасце дарыць,—

Згіньце, думкі атрутныя — скону ганцы,
Згіньце, мары панурыя, чорныя сны,
Згіньце, кпіны, сатлейце, тых слоў каганцы,
Сэнс якіх не ацеплен дыханнем вясны!

Досыць сціснутых лютасцю злой кулакоў,
Марнай злосці на тупасць, нікчэмнасць падлог,
На злапомнасць агідную і — прэч, далоў,
Забыццё ад мярзотнага цэдзіва шлюх!

Раз такое Святло сярод ночы глухой
Ахвяруе мне лёс, вечнай будзь, Светлата —
Маёй вечнай і першай любові прыбой,
Мая літасць, усмешка, краса, дабрата!

Павядзі мяне, полымя ціхае воч,
У руцэ каб рука, як дрыготкі спеў зор,
І на мяккіх імхах ночы крочыць ахвоч,
І калі на шляху крэмень, скалы, затор.

Так, я прагну ісці нацянькі праз Жыццё,
І няхай ціха лёс крок скіроўвае мой,
І не мучыць хай зайздрасць, не гвалціць шмаццё —
Шчасце — весці за гэта ўсё радасны бой.

Ды калі закалыхваць дарога пачне
Мой няхітры напеў і мне скажуць, што ты
У захапленні спынілася слухаць мяне,—
Рай сапраўдны пачнецца мне з тое вярсты!..

* * *

Перш чым бляклыя зор
Згаснуць цені ў вадзе —
Бор-чабор
Перапёлкамі звоніць, гудзе.

Азірніся наўкруг,
Прыпыніся, пастой,—
Вунь жаўрук
Падымаецца ўвысь з віднатоі.

Хай патоне пагляд,
Бы ў блакіце зара,—
Як я рад
За цябе, спелых зерняў пара!..

Асвятляй жа, краса,
Думкі, ўсё, што жыве,—
Хай раса
Весяліцца зіхотка ў траве.

Сны злятаюць з вачэй,
Сны, што сніш яшчэ ты...
О, хутчэй:
Сонца шар устае залаты!..

* * *

Аж млее
Бляск місяца між ліп,
Алея
Даносіць кожны ўсхліп
З-пад іх галін...

Я — не адзін.

Зіхоча,
Як люстраны, ставок,
Плюскоча
У ім чорны цень асок
Пад плач вятроў...

Б'е ў скроні кроў,

Цішэе
Агромністы прастор,
Ніжэе
Праменных зор узор,
Прыкрыўшы нас...

Жаданы час.

Краявіды шалёна ў вагонным акне .
 Праб'ягаюць, ляцяць — паўз мяне, паўз мяне:
 Жыта, неба, лес, рэчкі, лютэркі азёр,
 Бы ўзвіхрыў іх акружны з-пад колаў віхор,
 Што слупы тэлеграфныя вось-вось саб'е,
 З правадоў завіточкаў дзівосных наўе.

Пахі тлелага вугалю, пары, вады,
 Скрыгат тысячы колаў, жалезнай хады,—
 Так раве адцябаны цыклопаў мільён,
 І — раптоўна — гудка паравознага стогн.

Ды што мне тое ўсё, калі мроішся ты,
 Сэрца радасцю поўніш, святлом пекнаты,
 Голас ціхі шапоча, што ўчора шаптаў,
 Твайго Імені ў сэрцы ніхто не стаптаў,—
 Як на светлую вось, на яго ўсе шляхі
 Ніжа, ніжа рытм колаў суровы, ліхі.

* * *

Вось-вось канец цяжкой віне:
Засмейся, сэрца, навіне!..

Ужо мінулі дні трывог,
Дні суму і ў слязах дарог.

Душа, імгненняў не лічы,
Яшчэ няшчасці на плячы.

Яшчэ я — горкіх слоў пляцень,
Выгнанніка хімерны цень.

І вочы ў высылцы мае,
Каб нешчаслівеў без яе.

І ў пустцы прагна ловіць слых
Слоў рэха — залатых, нязлых.

Кахання ўсёй душой жадзён,
Вітаю шчасце новых дзён,

Дзе мары — ты, і думкі — ты,
І ты — нявеста пекнаты!..

Песням — гон неймаверны,
І — асабліва для той,
Якою я, сэрцам верны,
Радасць праменю ёй.

У святым яе ззянні
Счэзнуць прыкрасці ўсе:
Зло, сумненні, хістанні —
Веліч песня нясе!

Доўга боязь нямая
Сонна цякла, як рака,
А цяпер — не стрымаю
Радасці, як жаўрука.

Песня, не май спачыну,
Жалям няма больш слоў,
Шчасце тваё — дзяўчына,
Тая, што вернецца зноў.

Учора хто што гаварылі, спрачаліся,
Вочы мае толькі вашых шукалі ўсё;

Позірк ваш мой толькі і перахопліваў,
Звыклай бяседы разгон не захопліваў.

Плёткі абрыдлі і шэпты паганя,
За вашым словам блукаў закахана я.

Вы гаварылі, як след замятаючы,
Слых я вастрыў, таямніцы шукаючы,

Бо голас ваш — за вачыма гуллівымі
Плыў то вясёлы, то сумнымі звівамі,

Ен выдаваў, як вы ні намагаліся,
Тое, з чым вы надарэмна змагаліся.

Ды ад'язджаў я, аднак, як захмелены:
«Што, калі марнай надзеяй надзелены,

Што, як спажыву ізноў для ілжы дамо?..
О, не, няпраўда!.. Няпраўда ці праўда мо?..»

* * *

Вузкі ляпшы праменьчык, камін і агонь;
Задуменнасць, што пальчык паклала на скронь;
У вачах вочы любья чэзнуць штоміг;
Час гарбаты дымлівай, загорнутых кніг;
Прадчуванне ласкавае — вечар міне,
Цуднай стомы, чакання паўсон ахіне
Змрок пашлюбнае цішы шчымліва-густы.—
О! Як гонішся, мара, за ўсім гэтым ты
Без адкладу на потым, прыпынку, гульні,
Нецярплівацца тыдні, шалеюць дні!..

Нават страшна яно — сапраўды! —
Бо жыву, быццам шчасця выток,
Самых сонечных думак віток
Выплятае святла нераты.

Любы воблік, такі дарагі,
Ён у сэрцы навечна маім,
Беражліва стаіліся ў ім
Словы ласкі і плачу-тугі.

Хваляванне прабачце, паклон,
Шчырасць слоў, што, як я, не відна:
Слоўца ваша, усмешка адна —
З гэтых дзён для мяне, як закон.

Ды захмурыцца ваша чало,
Жэст прывяне, сум вочы спаўе,
І жалобнеюць думкі мае,
Бы ўсё злудай нябёсаў было.

А не бачыць я вас не магу,
Як без будучыні, я тады,
Змрок адзін, непрагляднасць жуды,
Анішто не змагае тугу.

Не кідайце ж мяне вы ў журбе,
Хоць закруціць паныла хлусня,
Гаварыце бясконца, штодня:
«Вас кахаю...», «Кахаю цябе!..»

* * *

Гамана кабарэ, прастытутка мільгне,
Чорны вецер платаны бязлістыя гне,
Омнібус, бы ўраган жалязяк і слаты,
Чатырма калясьмі паўз муры і платы,
Чырвань вырачыў воч, прэ шалёна наўгрунь,
З клуба выйшлі рабочыя, смаляць тытунь,
Проста ў хары шпікоў глотак вогненных дых,
Капяжы, мур зацёк, слізгата маставых,
У канавах — памыі, бруд, гной па вяццы,
Вось дарога мая — з раем, што пры канцы.

Можа, не?.. Хай вакол — дурасць, жах злыбды,
Што ледзь-ледзь шчасця-радасці нам не ўраклі,
З намі гордасць — заўжды, паблажлівасць — заўжды.

Можа, не?.. Сціплы шлях нас вядзе па зямлі,
Бласлаўлены надзеяй, у клопаце тым,
Што не ўсё нам спрыяе калі-нікалі.

Мы ў каханні — за чорным туманам лясным,
Нашы сэрцы спяваюць, як ласкі прамень,
Як салоўкі ва ўрочышчы любым, начным.

Ну, а Свет, ён для нас ніякі або дрэнь.
Што чакаць ад яго? Раздражнёны ўвесь, ён
Схоча — лашчыць, а не — мы ўжо толькі мішэнь.

Дык яднайма хутчэй радасць рук, радасць дзён,
І, на праўдзе сказаць, за кахання сцяной
Смешна нам з усяго, страх ані не відзён.

Дык хадзем крок у крок, нібы дзеці душой,
Без турботы пра Лёс, што нас не абміне,
Хай рука у руцэ і на сэрцы спакой

Усяго, што кахаецца, ці, можа, не?..

* * *

І дзень настане летні, залаты,
Зліецца радасць з поўняй сонца, каб
Ты, апранутая ў атласы і ядваб,
Была яшчэ п'якнейшай пекнаты.

Блакiт шатром высокім задрыжыць,
Чало маё з тваім бляднець пачне
Ад шчасця, ад чакання, што спачне
У раскошы, што нам будзе сны кружыць.

І вечар стане лашчыцца затым,
Ціш в'ялюма прыцішыць даль-прастор,
І ціхія пагляды ціхix зор
На шчасце пасміхнуцца Маладым.

Ішоў я між здрад і агід,
Балючых сумненняў, і быў
Рукі вашай промень — мой гід.

Я далеч зары бляклай піў,
Бяссілеў надзей небакрай —
Ваш позірк світанкам усплыў.

Ні гуку, як вымер быў край,
Ды голас ваш клікаў з трывог:
«Кроч далей, кроч і не зважай!..»

О, боязь, змрок сэрца, не мог
Не плакаць я, сумна было;
Ласкавейшая з перамог —

Каханне, ты радасць дало.

Не дзьме болей сівер: дрыготка цяпло
Танцуе, святлянячы ўвесь небакрай.
І самае хмурае ў свеце чало
Азорыў бы радасцю гэтакі грай!..

Парыж, буркатлівы, хварлівы, і той,
Здаецца, шчыруе гасцям дарагім,
Каб зліцца ў абдымку з вясной маладой,
Мільёнамі рук — чырвань дахаў над ім.

І я больш чым год, як святкую прыход
Вясны, што ў душы кожны кратае згіб,
Ля полымя — полымя кругазварот,
І думка — у думкі ўзіраецца глыб.

Далей, і шырэй, і вышэй сіль нябёс,
Блакiт, карануй радасць, шчасця кругі.
Мой час — самы лепшы, найлепшы мой лёс,
І марам здзяйснення адкрыты шляхі.

Дзе лета яшчэ! Дзе асенняй слаты
Хвіліна, што зазімак не абміне!..
Любы час любіць мне, была б толькі ты,
Дум, песень аздоба мая, ля мяне!

Са зборніка
„РАМАНСЫ БЕЗ СЛОЎ“
1874

Забутыя арыеты

* * *

Le vent dans la plaine
Suspend son haleine.

Favart

Знемажэнне крыві,
Знесіленне любві,
Як дрыготлівасць дрэў
У абдымках вятроў,
Як ля шэрых шатроў
Хораў сцішаны спеў.

О, плынь крохкая хваль!..
Шэпт — няўлоўны амаль,—
Подых траў, кліч ракі,
Непачутай бяды...
Кажаш ты: «З-пад вады
Гул жвірынак цяжкі...»

Ну, а лямант і плач,
Сонны стог ад няўдач.
Доля гэта чья?..
Падкажы, я ці ты
Енчым да нематы
Ніц каля ручая?..

Ледзь у хваль ціхі гоман ступлю,
Як няўлоўны абрыс даўніх слоў
Блісне музыкаю, і я зноў
Бляклы сполах каханьня лаўлю!..

І душа, сэрца — трызнення шыр:
Бы двайнымі вачыма гляджу
І дрыготкі дзень вохка буджу
Арыетамі ўсіх чыста лір!..

О, памерці б, табою стаць, прэль,
У той міг, калі сполах любві
Раскалыхвае радасць крыві,—
О, памерці б ад гэткіх арэль!..

* * *

Il pleut doucement sur la ville.

Arthur Rimbaud

Дождж у сэрцы маім,
Як над горадам дождж;
Стомы, жальбішчаў дым,
Скуль ты ў сэрцы маім?

Ціхі стукат дажджын —
Па зямлі, па страсе!..
Як нуда без прычын,
Льецца песня дажджын!

Дождж — бяссэнсіцы глум —
Сэрцу збрыдзеў даўно.
Аніякіх больш дум!..
Бессэнсоўны жаль-сум.

Найлюцейшая з кар
Невядома за што —
Без нянавіці, мар
Майго сэрца кашмар!..

De la douceur, de la douceur, de la douceur...

Inconnu

Прабачваць мусім, і на кожным кроку,
Шчасліўшыя мы тым, што людзям годзім.
Калі жыццё — не больш як блікі змроку,
Дзве плачкі — не, яму мы не зашкодзім!..

О, каб, як сёстры, душы нашы праглі
Даваць зарокі толькі шчырай ласцы,
У дальнім шляху вусны б не засмяглі,
Благое ўсё сплыло, нібыта ў казцы.

Давайце ж дзецьмі быць, як дзве дзяўчынкі,
Здзіўляцца, крочачы ў цнатлівасць рання,
Бяднець, не ведаючы, што каханьня ўчынкі
Прабачаны ўжо намі ім дазвання.

Son joyeux, importun, d'un clavecin sonore...

Pétrus Borel

Раяль цалуе тонкая рука,
І ў вечары — ружова-шэрым, цьмяным —
Блішчыць ён, як застылая рака
Пад гукам, нібы шум крыла, рахманым,
Такім старым, слабым, зачараваным
Парфум дыханнем ад Яе хістка.

І што так ап'яніла, як віно,
Што песціць бедную маю істоту
Гуллівай ласкай, сціха, ледзь чутно?
Чаго ты прагнеш, тонкае руно
Рэфрэна шчырага, канаючы ля плоту,
За прыадчыненае выплыўшы акно?..

О, плач, о, плач, мая душа,
Яна, яна прайшла спярша.

І больш не цешыць белы свет,
Сышло за ёю сэрца ўслед,

Сышлі і сэрца і душа
За той, што ўдаль пайшла спярша.

Каб больш не цешыў белы свет,
Сышло далёка сэрца ўслед.

Казала сэрца да душы:
«Магчыма гэткае, скажы —

Я, нібы ў высылцы цяпер,
Як сумны цень, як люты звер?..»

Душа адказвала: «Пастой,
Мы самі прагнем пасткі той.

Мо лепш у высылцы пабыць,
Чым шлях далёкі церабіць?..»

Бязмежжа дарог,
Раўніна тугі,
Здрадліва снягі
Блішчаць, як пясок.

Як медзь, небасхіл.
Чакае, ці ўзнік
Жальбы маладзік
Канаць ля магіл.

Як хмару, нясе
Дуб на верасы,
Паблізу лясы
У шэрані ўсе.

Як медзь, небасхіл.
Чакае, ці ўзнік
Жальбы маладзік
Канаць ля магіл.

Старэча-крумкач,
Ваўкі-страхаццё,
Куды бежыцё
Пад сіверу плач?

Бязмежжа дарог,
Раўніна тугі,
Здрадліва снягі
Блішчаць, як пясок.

* * *

Le rossignol qui du haut d'une branche se regarde dedans, croit être tombé dans la rivière. Il est au sommet d'un chêne et toutefois il a peur de se noyer.

Cyrano de Bergerac

Цені голя ў рачулцы, туманам акрытай, як мы,
Мруць, нібыта дымы,
А на ветры, у кронах сапраўдных, жывых дубоў
Плач-усхліп галубоў.

Спадарожнік, мой дружа, ля гэтай смугі-бледнаты
Пабяднееш і ты,
І патонуць, як слёзы, што лісце высокае лье,
Спадзяванні твае.

Бельгійскія краявіды

«Conquestes du Roy».
Vieilles estampes.

ВАЛЬКУР

Колькі тут вулак,
Нішаў цагляных!..
Што за прытулак
Для закаханых!..
Ля вінаграду
Хмель добрым знакам,
Што кожны рады
Нам, выпівакам!..
Светлыя бары:
«Шіва ці рому?..»
Кельнерак чары
Курцу любому!..
Вакзалы — часта...
Вясёлай цягі!..
...Выходзь, і баста —
Рай для бадзягі!..

Згасальныя сонцы. Маст. Ф. Л. Франсэ.
(Да стар. 24).

Вокладкі кніг Поля Верлена.

ШАРЛЕРУА

Чарнеюць: роў,
Кобальдаў сны,
Стогны вясны,
Плачы вятроў.

Хто дзе ачах:
Пошум аўсоў
Ці крылле соў
Б'е па вачах?..

Не!.. Вось дамкі —
Шэраг канур.
Заводаў шнур
Яркі які!

Горад гудзе,
Чорны, як ноч.
Здзіўленне воч:
А сам ён дзе?

Дзікі смурод,
Злавесны чад,
Жалеза крат,
Шум-калаўрот.

Душыць кадык,
Скошвае рот,
Іржавы пот,
Металаў рык.

Чарнеюць: роў,
Кобальдаў сны,
Стогны вясны,
Плачы вятроў.

БРУСЕЛЬ

Простыя фрэскі

Бег ружовы, зялёны
І далінаў, і рампаў
У паўпрыцемку лямпаў,
Што ўсе зблыталі тоны.

Сонца жар сілыў пакорны,
Акрывавіўшы ўзгоркі,
Дрэў абломкі-заморкі,
Спеў птушыны, мінорны.

Сум цяжкі, адвячорны
Усё тушуе, як тайна,
Закалыхвае, чорны,
Стомы ўсе аднастайна.

Акварэлі

SPLEEN

Найчырванейшы ружаў пук
І найчарнейшы сценаў плюшч.

Памкнешся вырывацца з рук,
Навек мне вочы лепш заплюшч.

Занадта ўсё — зялёнасць хваль,
Гушчынь блакіту і цяпла.

Штодня баюся, каб удаль
Ты раптам жорстка не ўцякла.

Абрыд блішчасты лісця лак,
Кампаній лад і склад пусты,

Абрыд сусвет, як ваўкалак,
І толькі не абрыдла ты!

STREETS

Ах, як кахаў няшчасны я,
Як зоркі, вочы ясныя,
З хітрынкай непрыгаснаю.
Танцуйма джыгу!

Яны ж умелі сапраўды
Давесці хлопца да бяды,
Шчаслівячы на ўсе гады!
Танцуйма джыгу!

Ды лепшых не было загуб —
Пацалаваць квітненне губ.
З пары той, як не стаў я люб,—
Танцуйма джыгу!

Адно ўспамін, адно ўспамін
Пра шчасце страчаных гадзін,
Пра ўсё, што ведаю адзін...
Танцуйма джыгу!

CHILD WIFE

Зразумець маёй шчырасці вы не змаглі,
Не змаглі, няшчасця дзіця!
Адкрываў я жалбу ўсім вятрыскам зямлі,
Вы — цураліся пачуцця.

Вашы вочы, якім толькі ласкай свяціць,—
Люстра беднай сінечы скупой,
Ды і тое бзікавая злосць вам бяльміць,
Робіць вас краціхай сляпой.

Ну, а жэсты куртатыя рук, чаплі злой
Нагадалі мне танцы яны,
Той, што ўдушна і кісла крычыць над дрыгвой,—
А вы ж песняй маглі цешыць сны!..

Навальніц баючыся і сэрца, якім
Валадараць маланкі і гром,
Век бляяць вам ля мацеры вашай святым
Адзінокім, сумотным ягнём.

Не спазнаць вам святла, не адкрыць белы свет,
Не крануўшы кахання струны,—
Дык пышлівейце ў шчасці, танцуйце між бед
Ганарліўкай да самай труны!..

Са зборніка
„МУДРАСЦЬ“
1881

* * *

Рыцар, таемны такі, скача пустыняй дзікай,
Сэрца старое маё прабіў навывёт пікай.

З сэрца старога майго алая кроў струменем,
Каб ружавець пасля ружаю ці праменем.

Горлам крычу, мой зрок тоне, нібыта ў расцы,
Сэрца старое маё мярцвее ў лютай трасцы.

Рыцар Няшчасце тады долу лейцы пускае,
Злазіць з каня, і рука яго мяне ласкае.

Раны мае дакрануў халодным жалезам пальчатак,
Голасам цвёрдым цягнуў законаў сваіх пачатак.

Як слізганула па мне рук ледаватых жалеза,
Сэрца маё ажыло, забілася, як гарэза,

Як вылятала з грудзей, чыстае, маладое,
Поўнае веры, надзей, шчырасці залатое!..

І не маглi ўсё сысці хмель нейкі і трывога,
Як з чалавека, які вось-вось пабачыў бога.

Рыцар добры, аднак, ускочыў тут жа ў страмёны,
Ен ад'язджаў, і знак нейкі чынілі рамёны.

І закрычаў мне (фраз і сёння сэнс чую ясна):
«Пільнуйся!.. На першы раз такое сыходзіць шчасна!»

Краса жанчын, іх млоснасць — бель нядужых рук,
Што добрыя падчас і здольныя на зло,
І вочы — светлата і строгасць, бы жазло,
Што ўсіх асадзіць: «Не шалей, дзікун-вяпрук!..»

А галасы іх, як у маці,— стогны мук
Прыспяць і здраджваючы. Колькі іх было —
Надранішні, вячэрні, пошпату цягло
І плачу гожага замерлы ў шалі гук!..

Мужчыны — грубыя! Жыццё — цяжэй чысца!..
О, як пачаць, з якога браць канца,
Каб і без пацалункаў, і падкусаў?..

А ёсць жа рэчы нашае вышэй турмы —
Дзяцей сардэчнасць, шчырасць, дабрата не хлусаў,
І сапраўды, памершы, што пакінем мы?..

Вы паслухайце песні ціш,
Што на ўцеху вам плача-пяе.
Ветрык, ты гэта плынь яе —
Лёгка, стрымана — рабаціш?..

Вам знаёма (люба?) яна,
Хоць сягоння жалобы вуаль
Яе ўдовін стаіла жаль,
Цнота, годнасць яшчэ відна!

Пад асенняй слотай трымціць,
Ды між звіваў вуалі тае
Усім, здзіўлення каму стае,
Праўда зоркаю мігаціць.

І гаворыць: дабром адным
Векапомныя мы на зямлі,
Прыйдзе смерць, малі не малі,
Зло, нянавісць чэзнуць, як дым.

Славы большай няма, як жыць
Проста, без чаканняў чагось,
Калі мір, шчасце, радасць — не госьць,
Залатым промнем шлях ляжыць.

Дык вітай, вясельная даль,
Песні ўпарцісты, шчыры наіў.
Шчасце большае хто дзе адкрыў,
Чым паменшваць душы сум і жаль!

Боль нясцерпны душа знясе,
Не загневаецца на яго,
Шчыра прагнучы аднаго:
Песню мудрасці слухайце ўсе!..

Як галублю я незвычайнае дзіця,
Што ў сэрцы раны мае свежыя кранае,
Што так адменна ўрэшце боль пераканае:
Жаданне ўмерці можа ўцехаі быць жыцця.

Як добра ў сэрцы прахалоду чуць ляза!
Як абуджаюцца тады ў ім дзіўна мары,
Мук надакучлівых цішком сплываюць хмары,
Сплывае песняй кроў, як чыстая сляза.

Яшчэ я чую, бачу, і закон быцця
Такі ласкавы!.. О, нарэшце адкрыцця
Таго, што чую, бачу, радасць наступіла!..

Нявіннасць, будучыня, як бы вас любіў,
Каб ваша мудрасць вочы мне закрыла
Рукой дзіцяці, што я ў сненнях галубіў!

Вось Голас Пыхі: ледзь трубой, як бык, зароў,—
 На золаце кальчуг, як зор свячэнне, кроў,
 Наўспотык тлумы праз гарачы прысак зглішч...
 За імі, з імі голас, што трубой зароў.

А вось — Нянавісці падманны з морскіх днішч
 Звон у снягах аглушаных. Ну й халадзіна! Нішч
 Жыццё, што ў страху прэ шалёна з берагоў
 І глухне больш і больш ад звону днішч.

А вось і Ўцех Цялесных Голас: пірагоў,
 Віна, кампаній, мітусні мілоснай. Пір багоў!
 Ды як жажліва тхлінай тхне ад воч, імён,
 Што ў стомленасці мруць ад пірагоў.

А вось і Іншых Галасы: з туманых дзён —
 Вяселлі, куплі, продаж, хто на што жадзён,
 Цывілізацыі падманны балаган
 Пад скрыпак перазоў з туманых дзён.

Спакуса, зайздрасць, чорны гнеў — вязьмо заган,
 Чаму аднак павінны вы, як ураган,
 Спадаць на нас і парушаць сумлення ціш,
 Спакуса, зайздрасць, чорны гнеў — вязьмо заган?..

Памрыце ж, Галасы!.. Вячыстыя — не вы ж!..
 Слоў дробных марната, метафар бляклы крыж,
 Уся рыторыка развенчвання грахоў —
 Памрыце, Галасы!.. Вячыстыя — не вы ж!..

Не тья сёння мы, сыходзьце са шляхоў,
 Памрыце дзеля слоў, што не дамо на схоў,
 Слоў сціплых, слоў, што ласкай зроджаны душы,
 Не прыем сэрцам вас, сыходзьце са шляхоў!..

Памрыце ў малітоўнай новых слоў цішы,
Да Неба звернутых. Высокае, рашы —
Адкрыць, закрыць ім шлях, скажы: «Памры!..», «Жыві!».
Вы ж, лютыя, памрыце ў новых слоў цішы,

Памрыце ў галашэннях жудасных Любві!..

Сумны, сумны мой лёс,
Смерць, здаецца, лягчэй,
Хто ж убавіць мне слёз,
Смутаак згоніць з вачэй
Тут, дзе слёз столькі строс?..

Рукі скручвае мне,
Каб не мог я тварыць,
Хвошча вусны, гне, мне —
Цела ў муках гарыць,
Мерцвіць вочы ў паўсне!..

Ці ж надзеі няма,
Справядлівасці той,
Ці ж мне вечна дарма
Біцца ў скрусе пустой,
Што гняце, як турма?..

Не, душа, больш нідзе
Не паможа нам сум.
Дзень вялікі — прыйдзе,
Поўны сонечных дум,
Глянь, зара аж гудзе;

Покрыў чорна-густы
Рве яна з плеч усіх,
Бачны да драбнаты
Кожны хмуры твой штрых
І чым мусіш быць ты.

На зару кроч хутчэй,
Зблізку ўсё ў ёй відно,

Для далёкіх вачэй
Страшнаваты адно
Бляск, што ўсіх найярчэй.

Ён — скарбніца сама
Лепшых спраў у жыцці,
Тайн, любові без ярма.—
Залацей — не знайсці,
І надзейней — няма;

Ён — бязмежнасць чуцця,
Нечуванасць акрас,
Мір, пачаткі жыцця,
Захаплення экстаз
І юдоля быцця,

І юдоля быцця!..

Надзея — парастак, што ў склепе змрочным рос...
Чаго ж баяцца, п'янаю асой кружыць?..
Глядзі, прамень у шчылінцы дрыжыць —
На стол абпёршыся, ці высніш светлы лёс?..

Душа загнаная, ты з гэтага хаця
Папі калодзея. Заснеш пасля ў журбе,
Нібы лілеі, летуценні-сны табе
Я напяю і залюляю, як дзіця.

Б'е поўдзень. Калі ласка, не шукай прычын...
Як непаўторна ў мой няшчасны мозг жанчын
Крок рэхам коціцца, што аж баліць.

Б'е поўдзень. Кветкі я паліў. Ні хмар, ні сцюж,
Прыходзь!.. Надзея ў бездані бурштынам тліць...
Квітнее поўня вераснёвых руж!..

ГАСПАР ГАЎЗЕР СПЯВАЕ

Прыйшоў я, ціхі сірата,
У горад — велічны, пыхаты —
Адно блакітам воч багаты,
Ды стаў цяпер сляпей крата.

У дваццаць летаў сваіх, зім
Каханні зведваць стаў ляйчыны:
Мне падабаліся жанчыны,
Ды я не падабаўся ім.

Жыў непадданы каралю,
Без бацькаўшчыны, як сугнеі:
Хацеў памерці на вайне я,
Смерць легчы не дала ў зямлю.

Ці я дачасны, не рашу?..
Ці гэты свет — ліхая кара?..
За бедную душу Гаспара
Я памаліцца ўсіх прашу!..

V

L'assidue.

a batallas de amor tempo de pluma
(Georgia)

De la douceur, de la douceur, de la douceur!
Calme un peu ces transports fébriles, ma chère amie,
Même au fort du délire parfois, vois tu l'élevant
Doit avec l'abandon possible de la soeur.

Sois languoureuse, fais ta course cadornant
Prene égale tes soupirs et ton regard bercant
Va, l'instinct jalouse est spasme obscur
Ne valent pas un long baiser, sième qui mente!

Mais dans ton cher cœur, n'as-tu dit, mon amie,
La faime Gatten ne sommeille et obéissent!
L'assidue triomphe à son aise, va queuse!

Mets ton front sur mon front et ta main sur
Et fais moi des serments que tu n'as pas ^{mesure} ramon
Et pleure jusqu'à jour, si peut songeuse

Аўтограф верша «Стома».

Панарама Парыжа.

* * *

Як чорнае сонца, тлее
Жыццё маё пакрысе:
Засніце, усе надзеі,
Засніце, жаданні ўсе!..

Не бачу болей нічога,
Памяць усю растрас,
Ні добрага, ні благога...
Сумны мой, сумны лёс!..

Калыскай вішу, якую
Пагушквае хтось да дня
Над пусташшу, дзе вякуе
Цішыня, цішыня.

Блакiт, што па-над дахамi,—
Лагода, цiша!
Каштан, што па-над дахамi
Галлє калыша.

Ляцiць у неба, што вiдно,
Звон цiхi, цiхi.
Пяюць на дрэве, што вiдно,
Шпакi, шпачыхi.

Мой божа, божа мой, усё —
Спакойна, проста.
Рахманы гул дзяльнiц усё
Плыве з-за моста.

А ты, што робiш ты, чаму
Ты ў вечным плачы,
Навошта губiш i чаму
Свой лєс юначы?..

Я не знаю, чаму
Вырай горкасных дум
Па-над мора ірвецца ад вас, гоман, тлум.
Што не даў бы на глум,
З крылляў, нібы ў турму,
Я з жахлівасцю ў хвалі скідаю. Чаму?.. Ну, чаму?..

Плачкай-чайкаю пырхае думка з сіла,
То за хвалі ўслед, то за ветрам ляціць,
То ў блакіце нябёс разгайданых трымціць,
То з вілявым адлівам ад скал павяла...
Плачкай-чайкаю пырхае думка з сіла.

Бы схмялела яна
Сонцам, воляй без меж
І чуццём, тым, што вырай вядзе праз бязмеж!..
Летні ветрык, нясеш
І яе ты, відна
Вунь яе ружаватая плынь, што без дна.

Толькі часам так сумна яна закрычыць,
Нібы лоцману ў далечы знак даючы,
Ды ў пакоры вятрам потым зноў летучы,
Мрэ, як чайкі крыло, што не можа спачыць,
І таму часам сумна яна закрычыць!..

Я не знаю, чаму
Вырай горкасных дум
Па-над мора ірвецца ад вас, гоман, тлум.
Што не даў бы на глум,
З крылляў, нібы ў турму,
Я з жахлівасцю ў хвалі скідаю. Чаму?.. Ну, чаму?..

* * *

Закон ваш, лад, сцягі ў ілжы!
Баяцца словы вас, як куры.
Крывавіць цела на крыжы.

І мары топчаце, як шкуры,
І скрозь насмешкі, як нажы,
З натоўпу кліч спакусніц хмуры.

Жаданні — цемрыва нябёс.
Без квету кветкі ля дарогі,
Віно, ілжа перасцярогі,
Ігра фывольная цялёс,

Кароткай ласкі немы ўсплёск,—
Ці насалод гэта парогі,
Ці мук, адчаю і трывогі,
Ці проста наш пракляты лёс?..

* * *

Азвецца ў скрусе на паляне рог,
Сірочай жальбай выплыве з каліны,
Каб ціха паміраць сярод даліны
Пад брэх бадзяжы звілістых дарог.

І воўчая душа слязу ў мурог
Працье, убачыўшы: крывавым клінам
У сонца уразаецца яліна,
Каб захапляць, каб жах будзіць трывог.

Ды каб суцішыць боль глухі зямлі,
Сняжынкі лёгка лётаць пачалі,
Бялюткія ў густой барвовай стыні;

Дыхнула восень з-за нямых стадол,
І аднатонне цішы цішыць дол,
Што залаціцца золатам пустыні.

* * *

Цел людскіх слабата і сум вялы
Чуляць, гнуць мяне, жаляць бясконца.
Асабліва, як чорныя сонцы
Паляць, пхнуць іх у саван злінялы.

То іх потам у лазні прабрала,
То іх трасца трасе, то ад страху
Задрыжаць, нібы птушкі на даху,
То жарствою падэшвы садрала.

Грудзі — у пісягах патарочых,
Рот — крывава-чырвоная рана,
Косці — толькі што шкурай прыбрана,

І адно цуда беднае — вочы,
Боль з якіх прарастае сардэчны,
Каб убачыць, які я не вечны.

Ізноў вось вы, ізноў, дум беднае багацце!..
 Надзея, літасць, шкадаванне-жаль па страце,
 І ласка сэрца, і суровая развага,
 І пільнасць, наканованасць, адвага
 І іншае!.. Маруда пасцярожаны — мая
 Самаупрэўненасць і сарамлівая бруя
 Мар, ледзь разблытаных, вы ідзяце няўклюдна,
 Баіцеся і там, дзе вельмі людна,
 І поўні адзінокай на загоне.
 Вы, як авечкі беспрытульныя ў загоне,
 З якога па адной выходзіце. Другія
 Там застаюцца, вочы ў дол панурыўшы, з-пад кія
 Не ў моцы вырвацца, зачуханыя — жах,
 Бяздумна тое робяць следам, што вajak:
 Ён стане, стануць, на спіну яму галовы
 Кладуць няведама чаго без лішняй мовы.
 Авечачкі мае, не я — пастух ваш, не,
 Не мой бізун з загона вас жане,
 Вам волю не з маіх пабачыць рук,
 Хоць я сустрэну вас, я вымашчу вам брук,
 Бляяння горыч вашу доўгаю часінай
 На ім я слухаць буду, лёгшы вернай псінай.

За пляценымі — бязмежжа
Хваль-баранчыкаў на моры,
Светла-светлыя прасторы
Пахнуць ягадаю свежа.

Крылы ветракоў напярты
Лёгка па-над зелянінай,
Што, як ласка, над раўнінай,
Дзе гарцуюць жарабяты.

У святочным веснім шэсці,
Што калыша маладжава,
І авечкі скачуць жвава,
Ціхія, як бель іх шэрсці.

Раптам хваля, шум узвіўся,
Наляцеў, апаў, распаўся,
І, як флейта, звон азваўся
У малочна-белай высі,

Круці, круці, драўляны конь,
 Круці бясконца карусель,
 Круці і вечна свет вясель
 Пад зван габоў, флейты зван.

Вясель дзяцей і бледных мам,
 У чорных майтках хлапчаныт,
 Ружова-радасных дзяўчат —
 З іх кожны грош аддаў свой сам.

Круці, святочны ўскручвай раж,
 Няхай навокал кожны міг
 Няшчырых воч мігдзіць падміг —
 Круці пад пераможны марш!

На дзіва ўсцешная ігра,
 Не цырк звярыны — а лафа,
 Як апусцела галава:
 Ні зла наогул, ні добра.

Звіні, гармонік і фагот
 І радасць скрыпчынай струны,
 Конь тут цішэй, чым бараны
 І ў рэвалюцыі народ.

А вецер рве, скубе, бразчыць,
 Трохколерны скумоча сцяг,
 Спадніц нізоўе... Даць працяг?..
 Як соцень пяць грамоў трашчыць!

Драўляны конь, драўляны воз:
 Хоць круг замкнёны, пад бакі
 Не ўсадзяць шпory дружбакі
 І не падбаюць пра авёс.

Спяшайся, коню, сэрцам хоць:
Ці чуеш, б'е вячэрні звон,
Ноч надыходзіць, гоніць вон
Шык, што п'юць усё ўахвоць.

Зор залацістых караван
Займае кругам неба ўлонь,—
Круці, круціся ў колка, конь,
Пакуль вяселіць барабан!..

Гэта — свята жыта, гэта — свята хлеба
Пад небам, якое мо сасніш калі:
Ад радасці шумнай, што сцяной — у неба,
Толькі ружаватыя цені на зямлі.

Золата саломы пад вятрамі стыне,
Кладучыся долу, блікі шле наўкруг.
Як далёка глянуць, жнейкі па раўніне,
Постаці суровыя ды вясёлы рух.

І няхай задуха, не спачыць нікому
Пад спакойным сонцам спелага жніва,
Як і ў вінаградзе, кіслым да аскомы,
Што ў спакоі гордым рвуць бацькі, дзятва.

Для віна, для хлеба, сонейка старое,
Папрацууй і поўняй ім адмер, адваж,
Чэсны кубак хмельны сілы хай патроіць,
Жнейкі, вінаградары, лёс шчаслівы ваш.

Красаваннем жыта і лазы квітненнем,
Усёперамагальная сіла, ажыві,
Уваходзь спрадвечным свету блаславеннем
Колас — плошчу цела, вінаград — крыві!

Са зборніка
„КОЛІСЬ І ПЯДАЎНА“
1885

КАЛЕЙДАСКОП

Жэрменку Пуво

На вулцы ў сэрцы горада ўсіх мараў
Яно як далеч перажытага прыйдзе,—
Імгненне, як туман, што ноч прадзе,
Як узыход праз туманы амшараў.

Хай бушавала мора, хай гуло!
Прыйдзе наперакор усім прарокам,
Як абуджэнне ўслед за чорным шокам,
І ўсё прыгожшым стане, чым было.

На вулцы ў сэрцы горада ўсіх чараў,
Дзе джыгі, дзе шарманкі, хоць адбаў,
Кафэ, дзяўчаты-кісы для забаў,
Музыкаў плоймы, нібы янычараў.

Яно прыйдзе, як мысль аб непазбежным,
Слязьмі пальцеца ціха па шчаках
Пад смех-рыданне шэльмаў і бадзяг
З жаданнямі памерці ўсім нам, грэшным,

Са словамі, як выцвілы букет!..
Хай будзе мітусня, крык, папаханне,
Сялянкі з кошыкамі над сабой, сяляне —
Вакзальны вэрхал, што не бачыў свет,

І — ціхі шпацыр, моцных слоў маланкі,
Дзяды лішаістыя — бровы, бы ў муцэ,
За крокі два — смурод мачы ў рацэ,
Петардаў выбухі, святочныя гулянкі,

Яно прыйдзе, сон гонячы з чала,
І позняю ці ранняю гадзінай
Ты будзеш прагнуць пекнаты адзінай —
Каб лета, каб гула ў траве пчала.

МАЙСТЭРСТВА ПАЭЗІІ

Шарлю Морысу

Для музыкі ўсё падначаль
І тым памерам перавагу
Аддай ты, што вагу і вагу
Заменяць вохкім лётам хваль.

Навошта па-над мовай млосць,
Не гэтым слова перамелем,—
Што песень прыгажэй пад хмелем,
Дзе ўсё дваіцца і ўсё ёсць?!

Няхай мігоча верш на здзіў,
Як з-за вуалі цуда-вочы,
Як хаас зор блакітнай ночы,
Які кастрычнік астудзіў!..

Адценне — вось жаданы бог.
Што колеры!.. Адны адценні
Вянчаюць водбліскі і цені
І з марай — мару, з флейтай — рог!

І пазбягай забойчых кпінаў,
Кухонных смешачак і дум,
Каб слёз не гнаў часночны глум
З вачэй блакітных успамінаў!

Рыторыцы ламі хрыбты!
І не пашкодзіш прыгажосці,
Калі прымнеш ты рыфме косці,
Што прэ няведама куды!..

Хто ўвёў пакут яе пасты?
Дзіця глухое, раб шалёны,

Каб танныя іх перазвоны
Узвышалі гладкапіс пусты?..

Дык — музыкі!.. У ёй — наш лёс,
Калі крылатым быць ён хоча
І ў далеч зазіраць прароча
Каханняў іншых і нябёс.

Загадкавым світаннем хмура
Чакай у празарэнні змен:
Вось-вось чабор запахне, кмен...
Астатняе — літаратура.

АЛЕГОРЫЯ

Жулю Валадону

Гэты жнівесь — бялёсы, падступны, ліхі,
Як тыран лены, прагны відовішч-пакут,
Пазяхаючы, паліць усё там і тут,
Аж даходзяць жанцы: «За якія грахі?!»

Жаўранё знемагло, больш не будзіць шляхі,
Неба сіль нібы высмактаў выбляклы спрут,
Вецер не скалыхне гладзі сонных запруд,—
Знерухомленаць, цішы глухой абцугі.

Конік не застракоча — знясіліў адчай,
Не плюскоча, не скача звузэлы ручай,
Як ашчэрыў аголенья берагі.

Толькі цені на плыні узоры віюць
Бліскатлівай бясконцай муарнай смугі...
Тут і там чорна-жоўтыя восы снуюць.

КАРЧМА

Жану Марэа

Белы мур, дах чырвоны, шлях пыльны — карчма.
Ногі спаліш у мліве пяску, падаб'еш —
Шыльда «Шчасце» звяселіць, заходзь, пі і еш —
Льюць віно, хлеб нясуць, пашпарт ёсць ці няма.

Люлькі смаляць, пяюць тут і спяць задарма.
Быў садлатам шынкар, шынкарыхі рубаж —
Мыць, часаць хлапчанят, і ўжо не пераб'еш,
Як пачне пра любошчы, бязвіннасць — сама.

Зала — столь закурэлая, бэлек брусы,
Малявідлы на сценах вісяць, абразы,
І з парога — капусны, густы, слаўны дух.

Вы пачулі? Гадзіннік цік-так са стала,
Чыгунок падпявае, спяшаюцца ўдвух,
І акно разнасцежана ў далеч сяла.

АБАЧЛІВАСЦЬ

Гастону Сенешалю

Дай руку, сціш дыханне, прысядзьма на лог,
Дзе разлапістай шэраю навісцю дрэвы,
Дзе ўміраюць, набегшы, вятрыскаў павевы,
Поўні бледная ціша галубіць муроґ.

Я цябе з галавы расцалую да ног.
Кіньма думкі, памарым. Няхай свае спевы
Родзіць шчасце знікома, каханья сугрэвы,
Валасы нашы ў ценю савіных трывоґ.

І забудзьма адчай. Вось яно — здавальненне
Тым, што ты, я — душой кожны з нас прадаўжэнне
Гэтай цішы і яснага сонцаўмірання.

Дык замром сярод цішы начнога папасу,
Не, нядобра парушваць прыроды маўчанне —
Бога дзікага, змоўклага толькі да часу.

ЗБОР ВІНАГРАДУ

Жоржу Ралю

Пяе вірліва ў галаве,
А памяці больш нестае.
Паслухай — гэта ж кроў пяе,
Здалёку музыкай пыве!..

Як плача, як галосіць кроў,
Калі душа звікае прэч,—
О, голас нечуваны стрэч
З тым, што змаўкае рантам зноў!..

Віно і кроў — зраднелы лёс,
Як брат віна — кроў з чорных вен,
Я слаўлю ваш апафеоз!

Спявайце, плачце! Ніцых сцен,
Душ, памяці знішчайце след,—
Ноч ахіне адзін шкілет!

ВАЎКІ

У змроку поля — бітвы даль.
Пад нізкі чорны небакрай
Ірвецца хітры воўчы баль,—
Раскоша — бачыць гэты грай

Зялёнавокі, скрытных лап
На трупах мяккія сляды,
Ілбоў пакатасць, пашчаў сап,
Шчацінных хібаў бляск руды.

Хрыпяць — пра ласку не малі
Пад клац зубоў, галодны роў.
Раскоша — слухаць на зямлі
Асанну, што марозіць кроў:

«Героі смачныя аднак,
Рубанка — шык, мазгі — нязгорш.
Нам голад, смага больш не ў знак —
Засведчыць гэта трэба ўсё ж.

Ды, без папроку, а сказаць
Павінны мы: нямала мук
Было нам бегчы, падпаўзаць —
Вам не ўявіць такіх дакук!..

О, дзёрзка як іх крок звінеў —
Няспынны, да жальбы глухі,
Сваім пужлівым сэрцам млеў
З нас кожны, бы лісток ліхі;

У страху зблізку і здаля,
Растраціўшы спакой свой, сон,
Нам сэрцы стукалі пасля
З тамбурамі іх ва ўнісон;

А іх зіхоткую браню
Убачыўшы, з нас кожны пёр,
Бы страхапуд, праз гушчырню
Да самак, у свой родны бор!

Быў гордым крок іх малады,
Спакойныя, як іх штандар,
Мацнейшыя, чым сапраўды,
Чаканілі дзень, два запар.

Мячы паблісквалі, ярчэй
Аднак гарэлі вочы іх:
Давер і веліч мар — з вачэй,
Вясёлых, шчырых, маладых.

Вятрыска белыя чубы
З-пад іхніх касак выхапляў,
На крыллях чайчыных нібы
Усход сонца пазалоту ткаў.

А велічна спявалі як!..
Пра друзгатаанне ланцугоў,
Пра волю, пра яе ваяк,
Пра зрынутых далоў багоў.

І доўга, доўга, скрытна ўсім,
Нагамі ледзь кранаўшы жвір,
Мы па іх маршы баявым
Раўнялі хіжы свой ранжыр.

Плылі праз рэкі мы, ірвы,
Бо нішчылі яны масты.—
Што за наедак — ад травы
І пог не павалочыш ты,

І выганіць апошні дух...
Нарэшце ноччу на прывал

Яны раскінуліся ўкруг,
Дзе роўнядзь між лясоў і скал.

Сны зорачы іх, як маглі,
Нацешвалі мы зрок і слых.
Вачышчы нашы, як вуглі,
Палалі каля валаў іх.

Пад нашых пашчаў ляск сухі,
Святочна сеўшы на сукі,
Чакалі на той дзень ліхі,
Як мы, і хцівыя крукі.

Зара ўзгарэлася. Сурмы
Жахлівы кліч падняў жывых,
Спалоханых, нібы з чумы,
Ды ўсе ў рыштунку — шых у шых.

Між карабельнае сасны
Схаваліся мы ціха ў цень,
Павар'яцеўшы, груганы —
За блізкі, упрытык, пляцень.

І толькі сонца пачало
Ўзыходзіць, страсянула дол,
Гайсанку рэха ушчало:
«Вось вораг!.. Вораг навакол!..»

«Ён, ён!..» Зямля дрыжыць. Гатоў
На ўсё чужынца крок цяжкі.
А камандзіры ўздоўж радоў
Туды-сюды, як чаўнакі.

То піка заблішчыць, то меч,
То звівы сцяга ў сіняве,
Што хоць за пазуху камеч,
Калі прагал туман прарве.

Эпічны гнеў. «Наперад!» — крык,
Хто з юных схоча саступіць
Гульбе і безмяцежжу пік —
І зноў суровы бой кіпіць.

Ах, што за штука — бітвы жар:
Трашчанне зброі, сеча ў пень,
На неба ўсё — зары пажар,
Цалюткі, неаглядны дзень!..

А ўвечар — ціш, спакой. Ледзь-ледзь
Запознена хто дзе ўсхлігне
І, долю кленучы, калець,
Смяротна хрыпучы, пачне.

Ледзь-ледзь азвецца сум здаля
Трубы, што блудзіць у бары,
Пагасне сонца спакваля,
Счарнее паласа зары.

Ноч западае. Поўні круг
Спрадвечную вядзе гульбу,
Прыкідваючыся, як друг,
Што дзеліць папалам жальбу.

Мы — іншыя. Не нам, ваўкам,
Маніць, шукаць сабе прыкрас,
Слабошчы гэткія не нам,
Бо голад з лесу гоніць нас.

Нарэшце зможам наталіць
Мы апетыт свой без трывог,
Па-царску кроіць сабе, ліць:
Не пуста тут і шыр — дай бог!..

Дык вось, без пышных слоў і форм,
Хай пазайздросцяць нам вякі,
Здзяйсняйся, сон пра сытны корм,
П'ямо, закусвайма, ваўкі!..»

РАНИЦА

Леону Ваньє

Чырвань рыжая ў зары
На зыходзе лета,
І грамы, як званары,
У крыві — штыблеты.

Летуценна, ціха ноч
Бледная растане,—
Цені-дрыжыкі — наўзбоч!..
Ружавей, світанне!..

Далеч свеціцца, курыць
Над расой азяблай,
Рэчка вось-вось заблішчыць
Аголенай шабляй.

Спеў разбуджаных палёў,
Туманоў бавоўна
З траў, кустоў і тапалёў
Чэзне прэч раптоўна.

Пераліваў — цэлы свет,
Колераў багата.
Вунь і вёскі сілуэт,
Блісне часам хата

Шклом акенца, і ляцяць
Зайчыкаў пагоні
Цемру ў ціхім лесе цяць,
Разварушваць гоні.

А світанне ўсё шырэй,
Стукнуў плуг, барозны

Першыя ляглі, і рэй
Буркатлівы, грозны

Певень распачаў якраз,
Нелюдзем лапоча:
«З хлебам, што не ўдешыць вас,
З сіверам у вочы!..»

А над хатамі — дымкі,
Цішыню брэх зводзіць,
Схілам звычайна напрамкі
Аратай сыходзіць.

Дзень шырэе сапраўды,
Хор званоў — мкне ў вырай.
Менш няпраўды вам, бяды,
Больш любові шчырай!..

ВЯЧЭРА

Ю. К. Гюісману

Цямнела ў пакоі, халодным і цесным, калі
Зайшоў чалавек, зацярушаны снегам; прайшлі
Тры доўгія дні, ён ні слова не прагаварыў —
На мігі жанчына паказвала штось дзетвары.

Быў ложкак, сундук, і чатыры аж крэслы было,
Яшчэ занавескі, калісьці бялявай, крыло,
Блашчыцамі змаранае, і развалены стол —
Бядой неймавернай усё патыхала наўкол.

Чало велічэзнае, чорны агонь у вачах,
Душою свіціўся быў той чалавек, не ачах,
Быў тое, што кажуць, не абы-які кавалер,
Па-свойму прыгожай была і жанчына цяпер.

Ды вось працягнула Галота знішчэння руку,
І ўсё чалавечнае з іх — у няпамяць-раку,
Пачцівасці згубленай сумны світае канец:
Назаўтра яна — проста самка, ён — проста самец.

Затое мы ўсе за сталом каштаваць селі суп,
Што ў місках дыміўся, і мяса пакласці на зуб,
А цені ад міс і ад нас наўкруга па сцяне
Хадзілі, як толькі каторы з нас лямпу скране.

Мы — дзеці малыя і бледныя, ды мацакі,
Хоць рэбры тырчаць у бакі, як сухія сукі,
Зімой — на марозе, на сцюжна-калючых вятрах,
Улетку — удушлівай спёкі, грымотаў не страх.

Раз-пораз, гайднуўшыся, лямпы святло мігатне,
І стрэльбу старую відно на цвіку на сцяне.
Калі ж прыглядзецца, шукаць пільным вокам шпіка,
Убачыш у шафе драўлянай і з-за сундука

У стос паскладаныя пыльныя томікі кніг —
«Гісторыі», «Энцыклапедыі», розных другіх,
Ну, а пад матрасамі — самы надзейны там сират
Любоўных раманаў ад бабак, ад мамаў і тат.

Ды мы ўжо ямо. Незнаёмец, пахмурны такі,
Да рота гідлівыя нейкія цягне кускі,
З паглядам, нібыта яму тут пакорныя ўсе,
Што ён не такую яшчэ смакату прынясе.

Жанчына аб іншым успомніла, у вёсцы дом,
Карэту, як дзіва, каня, што б'е дол капытом,
У час той якраз, калі дзеці ля місак-карыт
Парохвалі, можа, ці плакалі шчыра наўзрыд.

ПЕРАМОЖАНЬЯ

Луї-Ксаўе дэ Рыкару

1

Жыццё перамагло, загінуў Ідэал,
І вось пад коньмі пераможцаў, запацелых
Ад крыку, радасці, падобнай на аскал,
Братоў, што ўмерці толькі горда ўмелі, цэлы.

А мы, хто выйшаў з бойні гэтае жывы,—
З пагаслымі вачыма, мёртвым крокам,
У брудзе, у крыві, не ўзняўшы галавы,
Брыдзём, прыдушаныя крыўдай, стогнам, змрокам,

Брыдзём наўгад у ноч, у даль пуцін,
Нібы забойцы, закліямёныя навечна,
Без заўтрашняга дня, сям'і, хацін,
У водблісках лясных пажараў стрэчных!

Ах, лёс!.. Дабег ён круга: больш няма
Надзей, і толькі паражэнне явай правіць,
Высілкі неймаверныя — дарма,
Адно што засталася нам — нянавіць славіць.

Адно што засталася — ляжа ноч,
Пра пахаванне трупаў мары кінуць,
Бясшумна ўмерці падалей ад воч,
Дастойна пераможаных загінуць.

Дрыготкім досвіткам трапеча небакрай,
 Дыхнуў лядзяна недаспалы вецер ніцы.
 Зара! І кветкі зноў цвітуць, і лісцем гай
 Ажыў пад халадком ласкавым зараніцы.

Усход рудавы ружавее, срэбра зор
 Сплыло, зблакітнеўшы зусім на развітанне;
 Крык пеўня пабуджае жвава двор;
 Жаўрук узнёся, захліпнуўшыся,— світанне!

І — ярка, ярка — раптам сонца. Узгарай,
 Дзівоснае!.. Ды — як ты можаш, дзіва,
 Быць так воль — поруч, каля сноў кашмарных, зграй,
 Што на ахвярах банкетуюць хціва?!

Ды дзіва прадаўжалася — у сэрцы ўраз
 Прабіўшыся, праменняў радасных дрыжанне
 Будзіла гнеў ранейшы, гідкасць ад абраз
 І ў бітвах пасці неадольнае жаданне.

Пад'ём, пад'ём! Наперад — праз шакалаў роў!
 Даволі ганьбы, перадышак быць не можа!
 На бой, сябры, каб з нашых сэрцаў кроў
 Дыміла на лязе мячоў варожых!

Ноч. Пераможаня ў цемрадзі турмы
 Гавораць: «Хай у кайданах мы, ды — жывыя;
 Хай змрочны цяжар іх згінае плечы, мы
 Не згінем, пакуль кроў у венах злосцю вые».

З вачніц глыбокіх воч маланкавы дзор
 Віжуе, не засне; пад хмурымі ілбамі

Мозг петлі ўе, мозг тчэ смяротны прыгавор!..
«Моц шчэлепаў, запальчывыя рукі — з намі!..»

Вы, легкадумцы, вам раскаяцца яшчэ
У памылцы, незаўважанай адразу:
Спагада ваша нас абразаю пячэ,
І мы адпомсцім тройчы за абразу.

Вы закавалі нас! Ды ланцугі хіба
Не для таго, каб іх напільнік грыз, каб імі
Біць стражнікаў, а там — не ваша гульба,
Там — воля і прастор, і нашы леты, зімы.

І новыя баі! І перамога нас
Мо стрэне на бязлітаснай злой пожні,
А выйдзе Права пераможцам на той раз,
То будзе сапраўды той раз — апошні!..»

4

Мярцвяк — мярцвяк і ёсць, нішто ўвесь чад балад,
Меч востры справу ведае сваю дакладна,
Даўно са зданямі ў навеішых дзён разлад,
І валасоў не дыбіць ноччу жах баладны.

Раландаў конь, Раланд — пусты міфічны сказ.
Навошта сілы, час губляць на іх нядзельмі?
Пацешылі сябе надзеяй, што мы вас
Памілуем, дык памыляецеся вельмі!

Ад нашых рук канаць вам! Лёс, удачы ўзыч!
Благаючы, канаць вам, вашай клятай касце!
Так зычыць праўды кліч, так зычыць помсты кліч
І прага чым хутчэй людзям наблізіць шчасце!

Няплодны ж гэты грунт, які так доўга сох,
З жыл ваших кроў захлебча з радасным прыцмокам,

І пара задыміць гаркавая з-пад сох
І ўздымецца, ружовячы краі аблокам,

Ваўкі, сабакі, груганы расцягнуць прах,
Збялеюць косці вашы на дажджы бадзяжым,
І радасны наш вольны смех не зглушыць страх,
Што мерцвякі ёсць мерцвякі, мы вам дакажам.

ЗНЕМАГАННЕ

Жоржу Куртэліну

Я — заняпаду Рым, а не паўстанцаў.
Рым, гунамі асочаны ліхімі,
Што акравершамі блістаў благімі
У стылі сонцавых, знямоглых танцаў.

Мне ў сэрцы боль агнём пратуберанцаў:
Льюць кроў на свеце гэтым леты, зімы.
О, не магчы жадаць нават вачыма,
О, не хацець уквечваць свет паганцаў!

О, не хацець, о, не магчы памерці!
Дапіта ўсё!.. Баціл, калі твой смех сканае?
Даедзена, дапіта! Што казаць, не знаю...

Ёсць верш нападпрызнаны — печам зжэрці,
Ёсць раб нападзагнаны — каб зняважваць,
Ёсць скруха — каб засмучваць, бодем спляжваць!..

ПАЦЕШНЫЯ ПАРАДЫ

Раулю Паншону

Дзяўчат цеш і дам
Усюды, заўжды.
Ды бойся нуды
Ўсіх эпіталам.

Не пі пакрысе!..
Гарэлачка — шуд,
Дзівос дзіўных пуд
Табе паднясе.

Каму, што відно?!
Брахня ўсё і злосць!..
Кім, чым хто з нас ёсць,
Знаць сэрцу адно!..

Пяе кроў яшчэ!..
Далоў млявы ўсхліп!..
Што, стрэмкаю шып
У пятцы пячэ?..

Што, твар да крыві
Расквасіў вихор?..
Дык наперакор
Спявай, ружы рві!

Да лепшага ўсё
На свеце ліхім!
І перш за ўсё ўсім
Магчы, як дзіцё,

Казаць ўсё і быць
Ахвярай за іх:

Багі ўсе такіх
Павінны ж любіць!..

У райскай красе
Калісь расцвіцеш,
І тым сябе цеш
Цяпер пакрысе!

Дасюль вось жылі,
Не біў Лёс цябе,
Каб гуз — на ілбе,
З вачэй — матылі!

А ці не танчэй
Каваная сталь?..
О, ціш райскіх пальм —
Лагода вачэй:

Святы Міхаіл,
Георгій святы
Кувалды-пуды
Ўздываюць што сіл...

Дык усмешкай будзь
Між плачак адных,
Апошні траць дых,
А руж не забудзь,

Драмі ў крамяні
Іскрынкай святой,
Маліся душой:
Міні, рай, міні!..

Са зборніка
„КАХАННЕ“
1888

УДАВЕЦ ГАВОРЬЦЬ

Бачу: людзі на моры ў бядзе,
Бурным моры маіх горкіх слёз,
Хвошча ў вочы вятрыска, гудзе
Сярод ночы, дзе цемра і «sos!»
І дзве зоркі ў дрыготкай вадзе.

Бачу маці, зусім маладой,
З хлапчаняткам, дарослым амаль,
Ні вясла ў іх, ні мачты, вадой
Залівае плынь стромая хваль —
Хлапчанё з ёй, такой маладой!..

Вольнай хваляю барку нясе.
Учапіўся за мацёру сын,
Ён не ведае, дзе іх страсе
З баркі шквалам на вечны спачын,
Верыць плыні, аднак, што нясе.

Спадзяецца на бога, бядак,
Верыць лёсу, малеча, свайму...
«Задыхнецца буран ад атак,—

Я душою прарочу яму,—
Больш не будзе зласлівіца так!..»

Будзе ціша на збытай бядзе
Сярод мора маіх добрых слёз!..
Ад маіх шчасных воч на вадзе
Сярод ночы, дзе сцішыцца «sos»,
Бы анёлаў двух, цень распвіце.

ЕН ГАВОРЫЦЬ ЯШЧЭ

Выбачэння, спачыну няма,
А тым болей мандата ў сенат!..
З галавы абгавораць да пят,
Што сцішэў ты, блазнуеш дарма,
Прымірыцца ўжо час акурат,
Ды вайна ёсць вайна: досць ілгаць —
Паміраць або перамагаць!..

Твае норавы, кажучь, без меж,
Раўнавагу табе дасць наш мір,
Словам — волю, а думкам — глыб, шыр,
Дык хутчэй ці ніколі! Рубеж
Тваіх модлаў — загады, як вір,
Чэрні, ты ж — выключэнне. А не —
Славы ў іншай шукай старане!..

Пыхай дыша, Распустай іх тон:
Так трубы вялай глухне захлёб
У падманнай прыўкрасе трушчоб,
Напаўняючы флейт гідкі звон
Іх шаленствам. Знаёмы мікроб!
Гэта — горад, адстойнік памый,
Час мінулы, што п'е на злом шый,

Пошлы, хмуры ў вяселлі Парыж,
Раздражнёны ў пітве, куцяжах,
Залівае адчай, арый жах
Інвалідам, што трапіў пад крыж.
«Ты,— Распуста мне шэпча,— стары ж:
Усё, хоціць, пара адначыць!..»
Як заклятая, Пыха маўчыць.

Хрысце-божа, ты ж бачыш, грашу,
У рай дзверы закрыўшы, не я,

Я — павінен, віна — не мая,
Толькі смерці ў малітвах прашу.
Я — ягня, мая воля — твая.
Хоць чаборам увесь я прапах,
Воўк з павагай папрэ у зубах!..

Дык пасі маё сэрца, пасі,
Што цяпер адзінокае тут
І баіцца адно між пакут
Аставацца: знямогу — страсі,
Не чапіўшы надзей добры кут,
Не сцішаючы іх светлы грай,
Ты яму за табой крочыць дай.

ВЯЧЭРНЯЯ ДУМА

Эрнэсту Райно

I

Ці стоены ў траве выгнання бледна-сіняй,
Ці з-пад сасон, што серабрыў імжыста іней,
Ці то, як здань блукаючы ў палях,
Наводзячы на скіфаў мірных жах
У час, калі гурты — багацці пастуховы —
Ад русых варвараў шукаюць марна сховы,
Авідзій, ён — пясняр ласкавы закаханых, мар,
Любошчаў маг, ён прагна, хціва, доўга ў далеч хмар
Глядзеў, бязмежжа мора азіраў у суме.
Чало пакутнае журылася ў задуме,
Брыво калмацілася, вялы зрок тлеў ледзь,
Запушчаная, дзеркачом гусцела шчэць,
А сівізна валос ужо даўно зрадзела,
Шмаццё ад сіверу ледзь прыкрывала цела —
Нямыя сведкі выкуплення і жальбы,
Легенды жорсткай, ляментачый, што з гульбы
Шалёнай, ярай задыміліся, бы кратэр,
Каб суд урэшце асудзіць твой, імператар.
Авідзій, сумны ўсё, успамінаў свой Рым,
Той Рым, якому слава яго, веліч — грыв,
Аздаба толькі. Божа! Праведны твой суд:
Не дзесьці ўсё ж я адпакутаваў, а тут.

II

Сапраўды, я пакутаваў шмат!..
Нібы злоўлены воўк, што з-за крат,
Збіты, спляжаны, не пабяжыць
Свежаніны на волі куснуць

Ці ў закутку надзейным прыснуць,—
Перад кожнай халерай дрыжыць.

Грошы, Зайздрасць, Нянавісьць наўкруг,
Як шпікі — найвыдатнейшы нюх:
Сочаць, ціснуць, не перадыхнуць
Дзень за днём — лета, восень, зіма,
Год за годам, а спуску няма —
Гнуць пры сьнеданні, вечарам гнуць!..

Ды між страхаў выносны, як пік,
Вось найпершы, фатальны мой Шпік —
Смерць. О! Звер, о скаціны кусок!..
Хоць жывы я пакуль, на мяне
Лапы ўсперла, каўтне і каўтне
Кроў, што ў сэрцы бруіць, нібы сок —
Прагай жыць і змагацца бруіць.

Акрываўлены ўвесь, ран не скрыць,
Праз віры мне ў лес Цноты пара.
Хай Ваўкі — маёй долі браты —
Разарвуць лепш мне сэрца, чым ты,
О Жанчына — маіх бед сястра!..

Як ён катаўся на каньках,
Імчаўся бурна, проста страх,
Бясконца будзячы «ох!», «ах!..»

Як дзеўчанё, быў зграбны ён,
Блішчаў канькоў імклівы звон,
Вугром звіваўся жвавы гон.

Ён быў, як цуд, вятроў шпарчэй,
Дзівоснай мукай для вачэй,
Маланкі прыгажэй, хутчэй.

А прыз віднеўся ў барацьбе —
Ляцеў — ніхто не пераб'е,
Нябачны нават сам сабе.

Нябачны нам і сёння ён.
Дзе ты, канькоў імклівы звон,
Неўтаймаваны ў сонцы гон?..

Са зборніка
„ПАРАЛЕЛЬНА“
1889

НА БАЛКОНЕ

Іх двое вырай ластавак праводзіць:
У бледнатварай — нібы смоль, каса,
У светлакосай — яркіх шчок краса,
Накідка-воблачка змяіцца, ходзіць.

Абедзвюх іх нуда бязволлем зводзіць
Пад поўняй — круглай, жоўтай, як аса,
Ды шчасце сумнае, нібы раса,
На любую ўзаемнасць іх сыходзіць.

Вільготных рук і гнуткіх станаў іх
Абрысы як зліліся — штрых на штрых,
І мары іх зліваюцца таксама.

За імі ж — у багатай змрочнай нішы,
Як трон з напышлівае меладрамы,
Іх Ложак, разасланы ценям, цішы.

ВЯСНА

Маладзіца ля плятня
Бы ў нявіннай весялосці
Гаварыла светлай госці
Юнай, як пачатак дня:

«Кветкам радасным радня,
Свет цудоўнай маладосці,
Ты дазволь крануць радна
Рўжавай бутоннай млосці,

Ты дазволь сярод травы
Піць святло расінкі наскай,
Што квяцінку росіць ласкай.

І яшчэ, мой квет жывы,
Як зара ў блакіце ясным,
Сорамам успыхні шчасным».

ЛЕТА

І адказвала дзіця,
Захмялелае ад ласкі
Трапяткой жанчыны-казкі:
«Вы — канец майго жыцця!..

Як п'яніць да забыцця
Водар струпацкай краскі,
Зеляніста-прэлай раскі,
Жар, хмель вашага чуцця!..

У тым жары — чары ночы,
Лета выспелага дзівы,
Амбры пах, змрок патарочы,

А ваш голас — шквал грымлівы,
Кудзеры ж зарой крывавай
Тонуць за туманаў лавай».

СЕГІДЗІЛЬЯ

Мне б тваю ўсю як ёсць
Расхінуць прыгажосць,
І рыжэе хай столь,
І чарнее, як смоль,
Ложак — іншых лякаць;

Расхінуць бы і не,
Каб цябе бачыць мне
Праз карункаў узор,
Каб радзімак, як зор,
Смагай вуснаў шукаць.

Ах, твой стан залаты
Ў ззяшні месяца!.. Ты
Локаць свой абапры
Мне на сэрцы, замры
Уся ў маёй ласцы слоў!

Адпачні, паляжы
На пахмурай душы,
Хоць душы, каб азыз,
Споўню кожны капрыз
Зноў і зноў, зноў і зноў!

Смейся, плач, злуйся, гудзь,
Порсткай будзь, бурнай будзь,
Горкай, қолкай, ліхой,
Якой хочаш другой,
Толькі цеш, як зара!

А прыўскочыш калі
Ці ў прыгожым хмялі
Выслізгнеш, як змяя,—
Плазам гордасць мая
Перад згібам бядра!..

МАНСАРДА

Валос блакітных пазалота,
За строгасцю вачэй — пяшчота,
Як музыкі застылы зык.
Твой стан бы д'ябал гне, ласкае,
І цела белым абцякае,
І белым робіць маладзік.

І ўсё набок — хвала, пагарда,
Нам, як сабор, твая мансарда.
Няслаўных славяць свечкі нас,
Ты — наша слава, наша Аве,
Гадзіннік, бы анёл, на лаве
Дарэмна падганяе час!

Крутнеш туды, сюды павернеш,
У дурня гэтага абернеш,
Той — пан табе, а той — халуй,
Сказала — гавары, згаджайся,
Сказала — цешся, асляпляйся,
Пантофелькі табе цалуй!

О, што за жах твая мансарда!..
Штодня якога-небудзь барда
Ты слаўна нішчыш — па чарзе!..
Дукаты сыплюць, гады, жменяй,
Ты траціш, думаючы меней,
Чым твой пантофель на назе!..

І маеш рацыю! Мне ты
Кахай, бо хто, як я, сакрэты
Табе кахання данясе,—
Мяне, што ўвойдзе без падказкі,
Мяне, што ведае смак ласкі
І споўніць абяцанкі ўсе.

Не хмур жа, золатца, брывей ты,
Пад заміральны голас флейты
Дазволь, я павяду баль сам:
У слодычы — бессарамлівай,
Няцнотнай — піць дазволь шчаслівай,
Святой няцнотнасці бальзам!..

ПАДМАННАЕ УРАЖАННЕ

Перабегла мыш
Чорна ў шэры кут,
Перабегла мыш
Шэры змрок пакут.

Варта б'е адбой,
Мілы вязень, спі!
Варта б'е адбой:
Слодыч сненняў пі.

Цемрадзь мары — прэч,
Пра каханне сні.
Цемрадзь мары — прэч:
Сны тут без хлусні!..

Поўні поўны круг!
Храп?.. Такой бяды!..
Поўні поўны круг
Круглы сапраўды!

Хмара наплыла,
Як у печы, змрок.
Хмара наплыла.
Дзень бліжэй на крок!..

Перабегла мыш
Чырвані слаі,
Сініх промняў ціш...
Пад'ём, гультаі!

ІНШАЕ ПАДМАННАЕ УРАЖАННЕ

На клумбе — кветкі, пахне кмен,
Яны ж — круга,
Між белых ецен —
Бядро, нага —
Дрыжаць аслабла, як міраж,
І, бы краты,
Шалеюць аж
Ад светлаты.

Самсоны без сваіх Даліл,
Воз без калёс —
Міл ці няміл,
Як жорны, лёс.
Насмешліва закон скарыў,
Дык па чарзе
Любоў, парыў
Мялі ў тузе!..

Ідуць! Цяжкія ступакі
Усё бах-бабах;
Як чужакі;
Курво ў зубах.
Ні слова: карцар — карцар ёсць,
І не ўздыхнеш,
Хоць душыць злосць,
Як трэска, схнеш.

І я той цырк-перапалох
Пазнаў як след,
Нібы пралог
Да новых бед.
Ды ўсё ж чаму мяне, суддзя,
Сюды ты ўпёк,

Крануў ледзь я
Якісь зарок?!

Аднак, зладзейчыкі, пара,
Бадзяжны тлум,
Сярод двара,
Мой брат і кум,
Па-філасофску падымім,
Кружнем гульма:
Такога ўсім
Підзе няма.

ПЯРЭВАРАТНІ

Сабачае гайні
Вясельны гон.
Зняможанай брахні
Сіпавы скон.
О, сум, як ён забойча валачэ,
Калі «Ужо» — далёкае «Яшчэ»!..

Натхнення пльнь — цяплынь!
(Адкуль яна?!)
Вітаннем ззяе сінь
Глыбінь без дна.
І не пазбыць панурае нуды:
«Ніколі» — тое ж самае «Заўжды»!..

Якім страхоццем мар
Ты, белы мур,
Дзе рэхам енк ахвяр
З ліхіх канур.
О, гэтых стрэч нікчэмныя сляды —
«Ніколі», што вырастае з «Заўжды»!..

Ты асалодна мрэш,
Цямнотна мрэш,
Без тэстаментна рвеш
Жыцця рубеж.
О, ты, жальба бязвыкупных крыжоў,
Калі «Яшчэ» — нарэшце ўжо «Ужо»!

Са зборніка
„ПЕСНІ ДЛЯ ЯЕ“
1891

* * *

Я сёння бедны, бедны,
Як ніколі,
Ды маю заповітны
Скарб і волю
З табою ў ласках бавіць
Дні і ночы —
Хто рук мяне пазбавіць,
Воч дзявочых?
Багат я імі, повен
Светлым, гошым
Гняздом маёй любові —
Хмельным лошам,
Што будзіць сіл прылівы,
Шал юначы,
Усё больш і больш жадлівы
І гарачы!..
Як я, мяне ты, знаю,
Не кахаш,
З другім, пакуль сканаю,
Лаеш, хаш,
Што ж мне рабіць, калі ты —
Лёс мой, здрада,
І тым, што з ёй я зліты,
Сэрца рада?..

Што ў душы тваёй?.. Цемра?.. Святло?..
 Што рабіць, каб відно мне было?..
 Твой загар, як слановая косць,
 Жаўтаваты; бы кроў з малаком,
 Тваё цела, што лашчыць цішком
 Цеплынёй і вяшчуге: бог — ёсць!..

Лашчыць, песціць шалёны мой жар,
 І само ўжо — вар'яцкі пажар,—
 Дзе ўспаміны пра святасць красы?!.
 Я — не я з-за цябе ў несыцьбе,
 І нішто не трымае цябе,
 І мы проста дваровыя псы!

Ну, а што душ датычыць, дарма:
 Іх у нас і на посмех няма —
 Ні ў цябе, ні ў мяне,— знаеш ты.
 Цэлы свет — мы адны, толькі мы.
 З гэтай круглай зямлі, як з турмы,
 На нябёсы не трапіш святы.

Тут, на гэтай зямлі асалод,
 Што праходзяць хутчэй весніх вод,
 Дзе ад шчасця мне млець і здыхаць,
 Нам кахацца, маё злучаня,
 Так, як рэкі цякуць, як да дня
 Ітушкі звоняць, кахацца, кахаць.

Ты смуглянка ці не?..
Неба сіль, цемра, ноч
З лунак воч?..
Я не ведаю, ды глыб іх любая мне,
Пасмаў безладзь ласкаць я ахвоч.

Траў цішэй ты, вады?
Сэрца, што ў ім відно —
Бездань, дно?..
Я не ведаю, толькі прыродзе заўжды
Ўдзячны, што гаспадар мой — яно!..

Вернасць ты, здрада ты?..
Што мне тут гаварыць,
Уздыхаць?..

Карануй маю ласку святлом пекнаты
Кожны дзень, каб жадаў я кахаць!..

Як слаўна, што ты ёй сяброўкай была,
Што млею, захоплены жартамі тут,
Яна ж нават ў памяці мне не ўсплыла
У імгненнях залётных, што нам, нібы цуд,—
Імгненнях, што нам, нібы цуд!..

І вось, як і ты, параўноўваю я,
Як робіш ты тое, што я — слепата,
І мушу прызнацца — сістэма твая
Ўсіх лёстачкаў хітрых — адна любата —
Выключная любата!..

У здрадзе сваёй я найбольш вінават,
Хоць ёсць апраўданні: звяла мяне ты,
Яно і сяброўка твая не з дзяўчат,
Якім кліч каханья — гук толькі пусты,
Як думала ты...

О, здраджвай жа!.. Здраджвае мне і яна
Таксама напэўна, бо свет — махляры...
Дзе здзелкі, каб іх не парвала мана?!
Дык здрадзім лепш мы ім. Сумленне, замры!
Мы — чэсныя махляры!

Са зборніка
„У ПРАДСЕНЦАХ РАІЮ“
1894

* * *

Мяне ты, і не без падстаў,
Пякельным называеш. Цуда!
Я ж сапраўды пякельным стаў,
А ты, такая, ці ж не цуда?!

Я — шчыры, ды яшчэ шчырэй,
Чым шчырасць, да цябе каханне;
Зарок мой, поўняю шчырэй,
Як шчырасць гэтага кахання.

Ды мой характар — д'ябал сам,
Падчас, не хочучы прынізіць,
Уздыме гэткі тарарам,
Не даючы сябе прынізіць,

Што пазайздросціць Вавілон,—
Ты ж гні яго, тапчы, як можаш,
Забраўшы сэрца у палон,
Няўжо ля ног яго не зложыш?

Бяры і, як жыццём, кіруй —
Душа не ўсплача, не зане,—
І зайздасць грэшную даруй,
І гнеў, і выхадкі дурныя.

Хоць я, прызнацца, выкупляў
Свае правіннасці нямала,
Калі расстанне наша кляў
І ўсё, што з ім жыццё забрала.

Зласліўцы ці, калі жадаеце, бяздары,
 Зайздроснікі, якія марна кары
 Табе, каханая, жадаюць, зычаць,
 Хітруюць, нагаворамі казычуць,
 Стараюцца адгэтуль і адсюль,
 Ды ўсе іх намаганні — пшык і пуль,
 Каб разлучыць нас, дзверы прыадкрыць
 Для падазронасці, што ў гневе зарычыць
 І разнасцежыць іх нажа узмахам.

Шаноўныя, сваім ідзіце шляхам!..
 Няўжо маіх замала вам пакут,
 Няшчасцяў, што з кута кідалі ў кут,
 У пазурах валочаць, куды хочуць,
 Як змеі, вочы, грудзі мае точаць?!.
 Якое шчасце, што, як жабураўне,
 Ты топчаш іх, мне дорыш абураўне,
 Жанчына добрая, пагардай зброіш,
 Абараняеш, як дзіця малое,
 Узнёсла, усміхаючыся, любіш
 І мой уздых апошні прыгалубіш!..

Дапаўзлі ж сюды таксама,
У прадсенак самы раю,
Ад пакут і мук на ўскраю!..
Дапаўзлі ж сюды таксама.

Сочачы, чакаюць хвілі,
Каб твой след перада мною
Зачарніць густой манюю,
Сочачы, чакаюць хвілі.

Чэрнячы цябе, нас чэрняць.
А мяне дык у стакраты,
Кожны ведае, пракляты,
Чэрнячы цябе, нас чэрняць.

Ты ж прыходзь, маё каханне.
Хай шалее зла адроддзе,
Жыць нам проста, жыць у згодзе —
Ты ж прыходзь, маё каханне!..

Са зборніка
„ПРЫСВЯЧЭННІ“
1894

ДА Э...

О ты — як пекла самы под,
О ты — халодная, як лёд,
Мягчэй, лягчэй, чым пены лёт,
І — нібы сталь.

Ты — ласкавей, чым пена хваль,
Ты — сталь, што не сагне каваль,—
Сама сабою будзь!.. Вей, даль,
У тварык ёй,

Вей весне восенню, зімой,
Магаметанскіх воч завой
У каталічкі трапяткой,
Ен, як раскол,

І я ў ім, смуцен і вясёл,
Не мудрагошчу, нібы вол:
Цябе кахаць дасі дазвол,
Д'ябал, анёл?..

ГАДАВІНА

Вільяму Ротэнштайну

Мне было пяцьдзесят, калі гэта здарылася...

Пра музыку пялёсткаў я не мару,
Блакітная мне птушка не пяе.
Мой зрок прыгас ад гневу і кашмару,
Нібы на лішняга, той-сёй плюе.

Што ж, пяцьдзесят не прымеш за знаходку...
Мой спелы век, прыйс не дужа ты:
Хістлівую, няпрэўную находку
І ў кроне толькі мёртвыя лісты.

Сябры прыйшлі, усцешваюць: «Прарокам
Не быў ніхто ў сваім манастыры!..»
Вясёлым азіраюць мяне вокам,
Гавораць, што зусім я не стары.

Даскочылі на мой паверх, з парога
Засыпаць кожны кветкамі гатоў,
Да веку дадаюць майго дурнога
У сваіх жаданнях больш яшчэ гадоў.

Пасля ж, калі запоўнілі ўвесь хорам,
І залатое праз крышталь віно
Усміхнулася ўсім, мне здалося, хорам
Спяваюць з намі кветкі заадно,

А канарэйкі ўслед за папугаем
Рулады з клетак рынулі свае,
Паверыў я: іду зялёным гаем,
Блакітная пташына мне пяе.

НА МОЙ БЮСТ

Майму другу Нідэрхайзеру

Бюст мой, што будзе мяне
Рэпрэзентаваць нашчадку,
Важкась не праміне
Засведчыць ўсім напачатку.

Важкія, не скажаш: не,
Галоўка і дум пчатка,
І клопат, што шью гне
І лёг на міжброўе складкай.

Што скажуць усё ж месье
І дамы наступнай эры?..
«...У рысах — жорсткась без меры,

З воч — полымя чорнае б'е —
Недобразычлівасці знак...
...А скульптар меў талент, аднак...»

Са зборніка
„ЭПІГРАМЫ“
1894

* * *

Што ж!.. Падлічвай, збяром
Плён зацішных палян
Захаплення Дабром
І Красы, што не зман.

Нічога не хачу — адной жальбы
Флейт у далёкім зарыве згасальным.
Змарыўся я ад лютай барацьбы,
Нічога не хачу — адной жальбы
Згасальных флейт на небакраі дальнім.

Ах, сполахі шалёныя зары!
Не клічце мужнасць у паход, прыстала.
Хачу і не магу ісці, стары,
Пад перазвон ваш, сполахі зары:
Хачу адно, каб песня дагайдала.

Высокі дзень навалу хмар ссячэ,
Ды мара толькі стомай напаўняе
Мне голаў, што ў вянку хвалы яшчэ,
Хоць перамога навалі хмар ссячэ,
Нішто паўсну майго не супыняе!

Жанчыны, вы герою ў барацьбе
Пасля паходаў — эліксір для цела.
Спакою, сэрца, мірнага табе!
Вар'ядкіх сурм не трэба, у жальбе
Хачу, каб толькі флейта ціха пела.

З вамі, старэйшыны, гэта рашаць,
З вамі, каго разумець мог, любіць,
Роўна грашыць, роўна і разграшаць.
З думак адно сёння мне ўваскрашаць
Выратавальнае Можа Быць.

Смерць мая ўжо ў недалёкай труне,
Бліжай, чым здолее сэрца ўцячы,
Верная, з веры не зверне мяне —
О, каб хутчэй мне памерці змагчы!..

Пошукі між спаковечных бадзяг,
З чорных не вырвацца пашчаў-начэй,
Не да падзяк — толькі пошвісты дзяг,
Што вам ласкавы зычаць працяг:
«Падла старая, падай хутчэй!..»

І пакуль мы ідзём, значыць, бачыць мне вас, каго страў
У цемрыве чорных дрэў,

І пакуль мы прыйдзем у хмялі, як чмялі, як светлякі,
На бераг яркі ракі,

І пакуль з каляі нас не выбіў пад крыж
Сэрцаў разбітых Парыж,

І сваёй дабратаю калыша зямля,
Мары тчэ спакваля,

Дык хадзем сніць, заснуць у апошні раз.
Бог, збудзі потым нас.

Са зборніка
„ІНВЕНТЫВЫ“

МАРА

Далоў! На ліры не трымчу!..
Не да яе цягну я рукі.
Багатым быць, жыць без прынукі,
Быць Двайніком сябе хачу!..

Хоць і занятак ён нязлы,
Жадаю іншым складу, ладу:
Нацуглівайце на баладу
Да позняй ночы рыфм вузлы!..

Разумны месяцавы шар
Масты няхай вам светліць здрадна,
І хвалямі пье панадна
Парыж вясёлы, як цмантар.

Зракаюся такіх я ўцех —
Гэй, маладзёны, малалеткі,
Бярыце ліру маю, дзеткі,
Мне ж з подкунамі дайце мех!..

АБУДЖЭННЕ

Бяру я ў рукі ліру зноў!
Багацце — дрогкая каляска,
Ягоная не бедным ласка,—
І ў гэтым — сумная развязка!

А мне, мне — выбранасць асноў:
Счарсцвелую скарынку хлеба,
Празрыстых вод на штодзень трэба
І незамутненага неба!

А мне — начэй бяссонных даль,
Абы начлег, рой мараў чорны,
Адвечныя надзеяў жорны,
Што ранак шле ў час адвяхорны!

А мне — эстэтыку, мараль,
Бо я парт, парт пракляты,
Мне рыфмы маякамі ўзняты —
Асвечваць хмельнай цемры шаты!..

Бо выбран лёсам я, каб слоў
Чароўных рэдкія узоры
Сучаснікам ткаць, славіць зоры
І маладых нябёс прасторы!..

Бяру я ў рукі ліру зноў.

РАЗБИТЫ ГАДЗІННІК

Эжэні

Свет наш зблытаны крыху,
Ды нішто ў ім не приходзіць
Так не ў час, не па кругу,
Нечакана і раптоўна,

Як мой гнеў, і не відно,
Сапраўды, адкуль, з чаго ён?..
Непрыемнае яно —
Прызнавацца ў заблуджэнні...

Не супроць ты: бой дык бой,
Пераможца я не страшны,
Хоць падораны табой
І трашчыць гадзіннік бедны.

Я тапчу яго, тапчу,
Як прыгожы чорт, у скоках,
Пруся, як на каланчу,
На грудок ламачча сумны.

Шкла асклепкі, срэбра, медзь
Горбяцца сярод пакоя..
Пачынаю разумець
Злосць ліхую пасля часу.

Хоць заплач, як чалавек,
Над разбітым сваім скарбам —
Часам, страчаным навек..
Ды знутры штось шэпча — кажа:

«Супакойся, час міне,
Ен не менее, не чэзне,
Ці шчаслівы ён, ці не...»
Досць!.. Кахаймася, нябогі...

ЗАЎВАГІ

Тэксты для перакладаў узяты з наступных выданняў твораў Поля Верлена:

Paul Verlaine. La bonne chanson. Romances sans paroles. Sagesse. Librairie Générale Française, 1963.

Verlaine. Jadis et naguère. Parallèlement. (Le livre de poche). 1967.

Paul Verlaine. Fêtes galantes. Romances sans paroles précédé de Poèmes saturniens. Editions Gallimard, 1973. («Collection poésie»).

Oeuvres complètes de Paul Verlaine, Quatrième Edition, Paris; I—1905, II—1907, III—1911.

NEVERMORE

Nevermore (англ.) — больш ніколі. Кліч гругана ў вершы Эдгара По «Груган».

ПРАЗ ТРЫ ГАДЫ

Велледа — прарочыца, гераіня старажытных германскіх плямёнаў часоў Рымскага імператара Веспасіяна.

СТОМА

A batallas de amor campo de pluma... Gangora. (исп.) — Бітвам кахання — пуховыя палі... Цытата з іспанскага паэта Луіса Гангоры (1561—1627).

XXX ЗНЕМАЖЭННЕ КРЫВІ

Le vent dans la plaine suspend son haleine... Favart. (франц.) — Вецер раўніны суцішыў свой подых... Фавар.

XXX ДОЖДЖ У СЭРЦЫ МАІМ...

Il pleut doucement sur la ville... Arthur Rimbaud
(франц.).— Ціха дажджыць над горадам... Арцюр Рэмбо.

XXX ПРАБАЧВАЦЬ МУСІМ, І НА КОЖНЫМ КРОКУ...

De la douceur, de la douceur, de la douceur...
Inconnu. (франц.).— Ласкі, ласкі, ласкі... З невядома-
га аўтара.

XXX РАЯЛЬ ЦАЛУЕ ТОНКАЯ РУКА

Son joyeux, importun, d'un clavecin sonore... Pét-
rus Borel (франц.).— Гук радасны, настырны звонкага
клавесіна... Петрус Барэль.

XXX ЦЕНІ ГОЛЛЯ Ў РАЧУЛЦЫ

Le rossignol qui du haut d'une branche se regarde
dedans, croit être tombé dans la rivière. Il est au som-
met d'un chêne et toutefois il a peur de se noyer. Cy-
rano de Bergerac. (франц.).— Салаўю, які з высокай
галінкі задзівіўся на свой адбітак у рэчцы, здаецца,
нібыта ён упаў у ваду. Сядзіць на вяршыні дуба і
баіцца, што ўтопіцца. Сірано дэ Бержэрак.

БЕЛЬГІЙСКІЯ КРАЯВДЫ

«Conquestes du Roy». Vieilles estampes (франц.).—
«Заваёвы караля». Старыя эстампы.

ШАРЛЕРУА

Кобальды— у нямецкай народнай дэманалогіі—
карлікі, ахоўнікі скарбаў, схаваных у зямлі.

SPLEEN

Spleen (англ.)— хандра, тужлівы настрой.

STREETS

Streets (*англ.*) — вулицы.

CHILD WIFE

Child wife (*англ.*) — жанчына-дзіця. Вобраз запазычаны з рамана Чарльза Дзікенса «Дэвід Коперфільд».

МАНСАРДА

У арыгінале назва верша «Casta piana».
Ave (*лац.*) — слаўся. Скарочанае Ave Maria — назва каталіцкага гімна.

ПЯРЭВАРАТНІ

Французская назва верша «Réversibilités» запазычана ў Шарля Бадлера са зборніка «Кветкі зла».

З М Е С Т

Барыс Міцкевіч. Паэтычная муза Верлена . . . 3

СА ЗБОРНІКА «САТУРНАЎСКІЯ ВЕРШЫ»

Меланхолія

I Рэзігнацыя	9
II Nevermore	10
III Праз тры гады	11
IV Жаданне	12
V Стома	13
VI Мара	14
VII Адной з прыгажэйшых	15
VIII Трывога	16

Афорты

I Парыжскія эскізы	17
II Кашмар	18
III Надморскае	20
IV Эфект ночы	21
V Дзівачныя	22

Журботныя пейзажы

I Згасальныя сонцы	24
II Суточне містычнага вечара	25
III Сентыментальная пагулянка	26
IV Класічная ноч Вальпургіі	27
V Асенняя песня	29

VI Шарага гадзіна	30
VII Салавей	31

СА ЗБОРНИКА «ШЫКОЎНЫЯ СВЯТЫ»

У месяцавым ззянні	32
Клімене	33
Нядбалыя	34
Каламбіна	35
Паўголасам	37
Сентыментальная бяседа	38

СА ЗБОРНИКА «ДОБРАЯ ПЕСНЯ»

*** Сонца ўстала ціхенька, цяпляць, залаціць... .	39
*** Усе, што ёсць, красы адценні...	40
*** Гэта — усмешка адчыньвала сенцы...	41
*** Калі неба яснее, шырэе зара...	42
*** Перш чым бляклыя зор згаснуць цені...	43
*** Аж млее...	44
*** Краявіды шалёна ў вагонным акне...	45
*** Вось-вось канец цяжкой віне...	46
*** Песням — гон неймаверны...	47
*** Учора хто што гаварылі, спрачаліся...	48
*** Вузкі лямпы праменьчык, камін і агонь...	49
*** Нават страшна яно — сапраўды!.. . . .	50
*** Гамапа кабарэ, прастытутка мільне...	51
*** Мож, не?.. Хай вакол — дурасць, жах злы- бяды...	52
*** І дзень настане летні, залаты...	53
*** Ішоў я між здрад і агід...	54
*** Не дзьме болей сівер: дрыготка цяпло...	55

СА ЗБОРНИКА «РАМАНСЫ БЕЗ СЛОЎ» ЗАБЫТЫЯ АРЬІЕТЫ

*** Знемажэнне крыві...	56
*** Ледзь у хваль ціхі гоман ступлю...	57

*** Дождж у сэрцы маім...	58
*** Прабачваць мусім, і на кожным кроку...	59
*** Раяль цалуе тонкая рука...	60
*** О, плач, о, плач, мая душа...	61
*** Бязмежжа дарог...	62
*** Цені голля ў рачулцы, туманам акрытай, як мы...	63

Бельгійскія краявіды

Валькур	64
Шарлеруа	65
Брусель (<i>Простыя фрэскі</i>)	66

Акварэлі

Spleen	67
Streets	68
Child wife	69

СА ЗБОРНІКА «МУДРАСЦЬ»

*** Рыцар, таемны такі, скача пустыняй дзікай...	70
*** Краса жанчыны, іх млоснасць — бель нядужых рук...	72
*** Вы паслухайце песні ціш...	73
*** Як галублю я незвычайнае дзіця...	74
*** Вось Голас Пыхі: ледзь трубой, як бык, за- роў...	75
*** Сумны, сумны мой лёс...	77
*** Надзея — парастак, што ў склепе змрочным рос...	79
Гаспар Гаўзер спявае	80
*** Як чорнае сонца, тлее...	81
*** Блакіт, што па-над дахамі...	82
*** Я не знаю, чаму...	83
*** Закон ваш, лад, сцягі ў ілжы!..	84

*** Азвецца ў скрусе на паляне рог...	85
*** Цел людскіх слабата і сум вялы...	86
*** Ізноў вась вы, ізноў, дум беднае багацце!..	87
*** За пляценымі — бязмежжа...	88
*** Круці, круці, драўляны конь...	89
*** Гэта — святая жыта, гэта — святая хлеба...	91

СА ЗБОРНІКА «КОЛІСЬ І НЯДАЎНА»

Калейдаскоп	92
Майстэрства паэзіі	94
Алегорыя	96
Карчма	97
Абачлівасць	98
Збор вінаграду	99
Ваўкі	100
Раніца	105
Вячэра	107
Пераможаныя	109
Знемаганне	113
Пацешныя парады	114

СА ЗБОРНІКА «КАХАННЕ»

Удавец гаворыць	116
Ён гаворыць яшчэ	118
Вячэрняя дума	120
*** Як ён катаўся на каньках...	122

СА ЗБОРНІКА «ПАРАЛЕЛЬНА»

На балконе	123
Вясна	124
Лета	125
Сегідзіля	126
Мансарда	127
Падманнае ўражанне	129

Іншае падманнае ўражанне	130
Пярэваратні	132

СА ЗБОРНІКА «ПЕСНІ ДЛЯ ЯЕ»

*** Я сёння бедны, бедны...	133
*** Што ў душы тваёй?.. Цемра?.. Святло?..	134
*** Ты смуглянка ці не?..	135
*** Як слаўна, што ты ёй сяброўкай была...	136

СА ЗБОРНІКА «У ПРАДСЕНЦАХ РАЮ»

*** Мяне ты, і не без падстаў...	137
*** Зласліўцы ці, калі жадаеце, бяздары...	139
*** Дапаўзлі ж сюды таксама...	140

СА ЗБОРНІКА «ПРЫСВЯЧЭННІ»

Да Э...	141
Гадавіна	142
На мой бюст	143

СА ЗБОРНІКА «ЭПІГРАМЫ»

*** Што ж!.. Падлічвай, збяром...	144
*** Нічога не хачу — адной жальбы...	145
*** З вамі, старэйшыны, гэта рашаць...	146
*** І пакуль мы ідзём, значыць, бачыць мне вас, каго стрэў...	147

СА ЗБОРНІКА «ИНВЕКТИВЫ»

Мара	148
Абуджэнне	149
Разбіты гадзіннік	150

На беларусском языке
Поль Верлен
В ЛУННОМ СИЯНИИ

Издательство «Мастацкая літаратура» Государственного комитета Совета Министров БССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Минск, Советская, 19.

Рэдактар В. С. Сёмуха. Вокладка Г. Ф. Клікушына. Мастацкі дэдактар Л. Я. Прагін. Тэхнічныя рэдактары Э. Г. Сень, С. А. Абрамчук. Карэктар Г. Ц. Цярэнцьева.

Здадзена ў набор 27/II 1974 г. Пады. да друку 17/IX 1974 г. Тыраж 2000 экз. Фармат 70×90^{1/32}. Папера афс. № 2. Ум. друк. арк. 6,14. Ул.-выд. арк. 4,66. Зак. 892. Цана 36 кап.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Чырвоная, 23.

Верлен Поль.

В 33

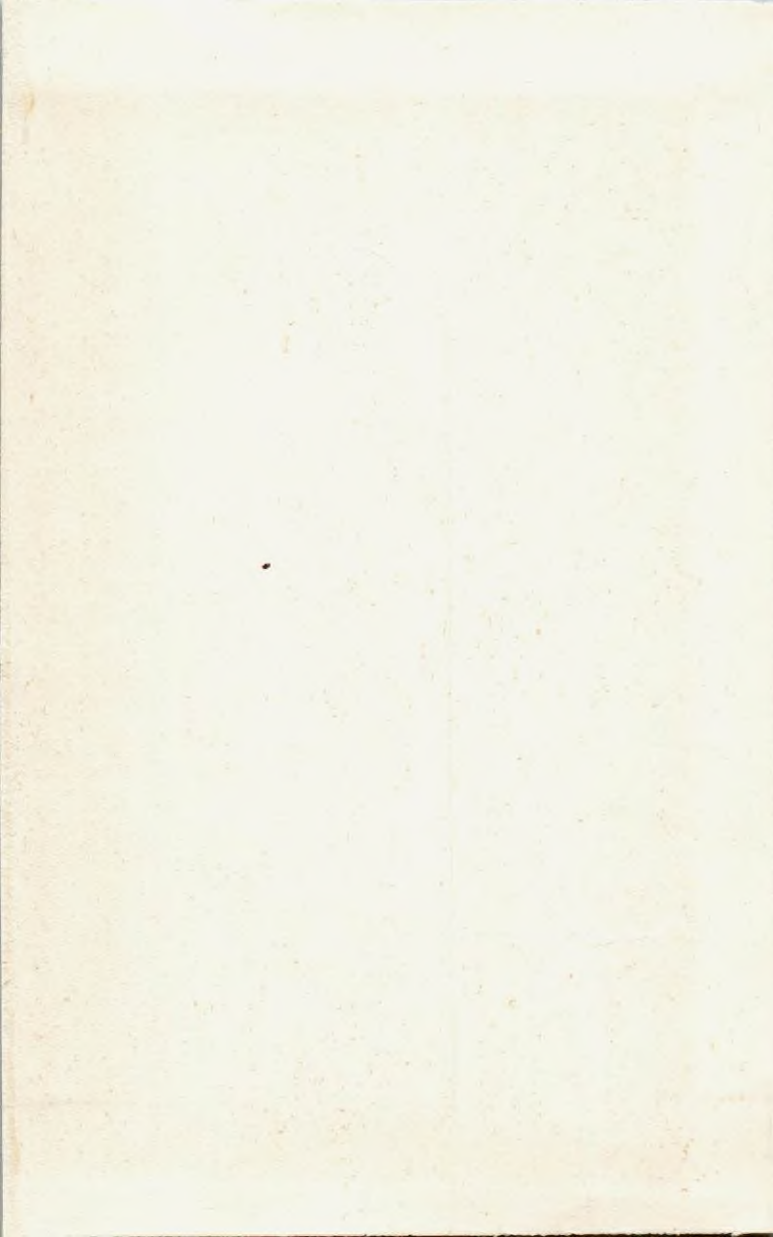
У месяцавым зьянні. Вершы. Пераклад з французскай. Мн., «Маст. літ.», 1974.

168 с. з іл. («Паэзія народаў свету»).

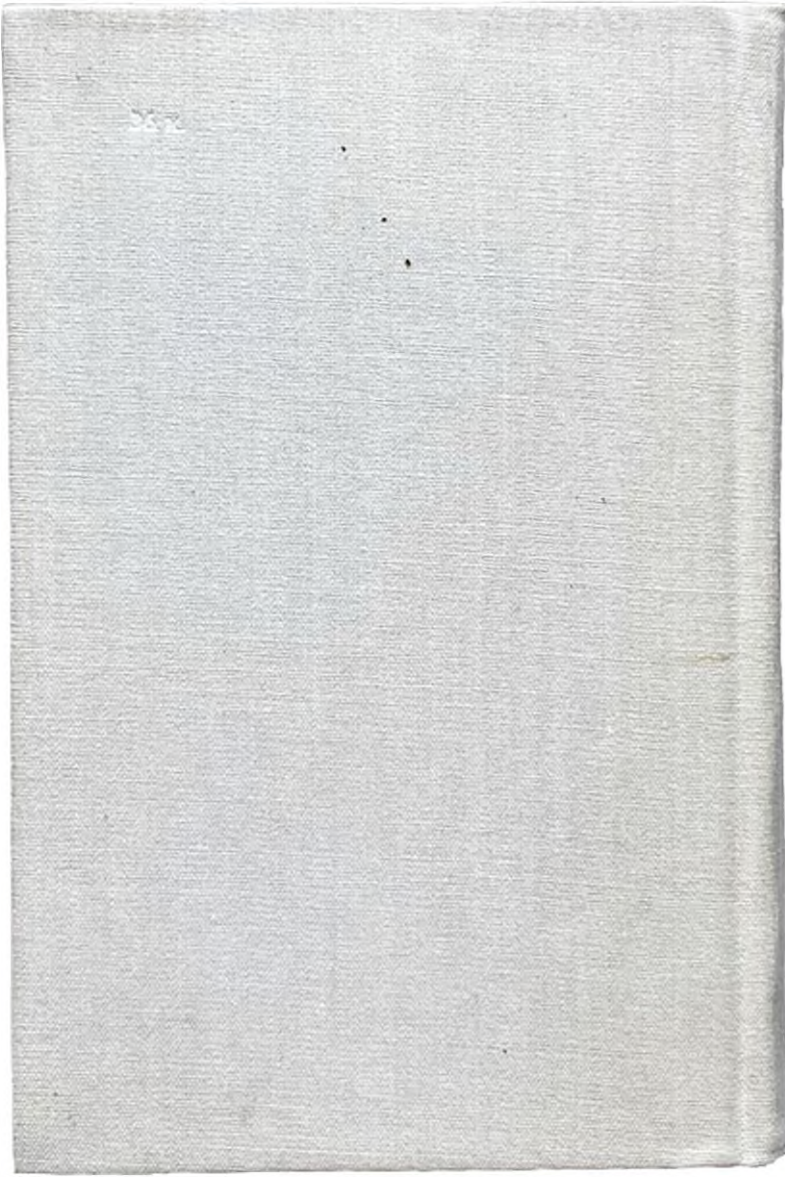
У зборніку надрукаваны лепшыя паэтычныя здабыткі Поля Верлена (1844—1896) — вершы пра каханне, прыроду, чалавечы лёс.

В $\frac{70404-164}{M 302(05)-74}$ 140-74

II (франц.)

М

ИСТОРИЯ

БЕЛОРУСИИ

И